

NOUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL :
In România un an (48 NUMERE), 10 lei
„ 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA
București, Calea Victoriei 62. Pasagiul No. 3
DIRECTIA : București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR :
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 22.

DUMINICĂ, 9 OCTOMBRIE 1911.

Vol. X.

NOUȚI

Mișcarea revoluționară din China.

Fundatorul și sufletul partidului revoluționar chinez este doctorul Suen-Yi-Sien, care a expus ideile sale într-o broșură publicată în 1904 și intitulată *Adevărata cestiune chineză*. Într-un meeling organizat în Japonia în Ianuarie 1907, de către studenții chinezi, el a dezvoltat din nou concepțiunile sale într-un discurs, care a fost apoi reprodus și de jurnalul *Ming-Pao* (jurnalul poporului). La acest meeling asistau 5000 chinezi, parte domiciliați în Tokio, parte veniți inadins din China. Acest discurs al lui Suen-Yi-Sien poate fi considerat ca un manifest al partidului revoluționar chinezesc. El a făcut o mare senzație, și a impresionat într-atât pe guvernul din China, că acesta ceru cu insistență și obținut expulsiunea lui Suen-Yi-Sien din Japonia. Cunoștința acestui discurs este necesară ori și căruia, care vrea să înțeleagă caracterul adevărat al revoluțiunii actuale.

Trei principii sunt dezvoltate în amintitul discurs: 1) principiul luptei de rasă; 2) principiul suveranității poporului, și 3) socialismul.

Lupta de rasă. De 260 ani, zice Suen-Yi-Sien, China este dominată și oprimată de Mandciurieni. Această rasă trebuie combătută. „Când guvernul se găsește în mâinile unor străini, noi Chinezii nu avem încă o patrie. Noi suntem niște sclavi. Noi vrem darsă scuturăm jugul Mandciurenilor și să ne regăștigăm independența națională.”

Suveranitatea poporului. „Principiul suveranității poporului, continuă Suen-Yi-Sien, cere abolirea monarhiei absolute. Nu este destul să avem sentimentul patriotismul național. Chiar dacă împăratul ar fi din sânge chinez, tot este necesar să facem revoluțiunea pentru a instaura Republica. Altă dată toate revoluțiunile aveau de scop de a înlocui un împărat prin altul. Dacă ambițiunea noastră n'ar merge mai departe, China ar merge sigur spre ruină. Dar noi vrem un guvern tare, un guvern popular, adică o Republică.”

Socialismul. Suen-Yi-Sien crede, că singurul mijloc de a pune un sfârșit inegalităților sociale este de a rezolva cestiunea agrară, prin suprimarea tuturor impozitelor și așezarea unui singur impozit funciar, care să meargă progresiv. Revoluționarul chinez nu numește pe Henry Georges, dar este lămurit că teoria naționalizării solului propagată de acest din urmă, formează baza socialismului său.

Suen-Yi-Sien termină apoi discursul său astfel:

Vrem să facem o *revoluție de rasă*, fiind-că nu mai suferim ca o mână de Mandciurieni să monopolizeze toate bunurile; vrem să facem o *revoluție politică*, fiind-că nu mai suferim ca un singur om să țină pentru sine întreaga putere; voim să facem o *revoluțiune socială*, fiind-că nu mai suferim ca o mână de capitaliști să-și împartă toate bogățiile țării!..

La începutul anului 1908, un articol publicat de Suen-Yi-Sien cuprindea următoarele puncte:

1) *alungarea Mandciurienilor*; 2) *republica*; 3) *libertatea*; 4) *împărțirea pământurilor*...

În momentul de față revoluțiunea se întinde din ce în ce mai mult.

Este sigur că Japonia ia parte pe ascuns la revoluțiune.

— Ar. —

Nou reviste literare:

la noi,

Cu venirea toamnei vin și anunțurile pentru noi reviste literare... Aceasta se întâmplă în țara noastră de mai bine de un pătrar de secol.

Toamna, care ofilește florile câmpului, face să înflorească revistele; iar vara, anotimpul florilor câmpului, repune iarăși revistele în *statu quo ante*.

Apariția revistelor urmează astfel legea generală a culturii românești: legea alternației anotimpurilor. La țară, iarna este odihnă și vara este muncă. La oraș, iarna este muncă și vara odihnă.

Revistele se tipăresc la oraș.

De astă dată nădăjduim să avem o excepție. Acela care anunță revista literară este d. C. Banu, profesor; bărbat cult și serios.

Noua revistă va apare săptămânal la sfârșitul lunii aceleia; va avea ca titlu „Flacăra” și se va vinde cu 10 bani exemplarul.

După titlu nu putem avea o indicațiune asupra viitoarei activități literare a revistei. Simbolul *flăcării* este, în tot cazul frumos. Flacăra luminează, încălzește, mistue; ea este și simbolul vieții...

Dorim ca noua revistă, prin răspândirea bunei literaturi cum promite, să înflăcăreze dorința de citit în cât mai largi cercuri sociale. De o revistă literară ieftină se simțea de mult nevoie. Elevii de liceu, în lipsă de altceva, citesc astăzi până și *Neamul Românesc*.

Dacă *Flacăra* d-lui C. Banu, directorul ziarului liberal *Viitorul*, va fi o „flacăra literară” și nu o „flacăra liberală”; —și dacă *Flacăra* va mistui material bun,—atunci feliicitările noastre. — *Verax* —

în Ardeal.

Oricât de mult se năcăjesc gazetele și publicațiile ardelenene mai vechi pe cele noi cari îndrănesc să apară și să le amenințe prin urmare cu înjumătățirea scriitorilor, cititorilor și mai ales a subvențiunilor, — noi, cei de aci, suntem totdeauna bucuroși să salutăm pe noile născute tot așa cum știm să mulțumim cu simpatia noastră frățească și cu îngăduința noastră toată de confrați înțelegători, și organele vechi ale scrisului românesc de dincolo.

Tot așa, prin urmare, vom saluta și publicația cea nouă, pe care hotărârea unui editor cunoscut d. *Seb. Bornemisa*, începe s'o tipărească la *Orăștie*.

Botezată *Cosincana*, împodobită cu chenare de motive românești, și mai ales tipărită pe o așa frumoasă hârtie — și totuș așa de ieftină — revista aceasta nu va putea fi primită decât cu tot dragul frățesc. Hârtia, mai ales hârtia, așa de frumoasă și de simpatică, vor fi făcut pe mulți din conducătorii revistelor de la noi, să se gândească încă odată la nenorocirea care apasă cultura noastră de aci. Dar nu voim să vorbim numai de conținutul tipografic al noii reviste...

Ea conține și literatură: poezii de d. Soricu, de d. Eftimiu și de mulți alții. D-l Soricu, în special, are dreptate când face cunoscut în scrisoarea sa, că dacă ar avea o revistă ar simți „nevoia să publice numai bucăți alese”. Să-l asculte redactorul revistei: d. Soricu, însuși, cere bucăți alese. Să nu ia însă în seamă administratorul publicației și cealaltă propunere discretă a poetului: „aș plăti colaboratorii...”. Poetul nostru e sfios; — se vede bine. Să asculte dar revista numai prima părere, — deși prevedem că ea va supăra mai întâi pe însuși propunătorul ei... — *T.* —

CESTIUNI ACTUALE

GUVERNELE SLABE SUNT GUVERNE IMORALE

Aiurea poate nu; dar la noi acesta este cazul: guvernele slabe sunt guverne imorale.

De aci nu rezultă, bine înțeles, că guvernele tari sunt, la noi, totdeauna morale. Guvernele tari pot fi morale și imorale, ca ori și unde aiurea; numai guvernele slabe sunt la noi imorale.

Cauza de ce este astfel o cunoaștem cu toții, și nu este desigur, o cauză care să ne fie spre laudă.

Guvernele slabe pot trăi cu cinste numai în statele în cari instituțiunile sunt vechi și puternice, fiind-că aci instituțiunile suplinesc în mare parte rolul unui guvern. Dar unde instituțiunile sunt d'abia la început, acolo rolul guvernelor devine foarte greu. Acestea trebuesc să-și întindă activitatea lor peste tot în viața politică. La noi, bunioară, guvernele aleg parlamentul în loc ca ele să se sprijine pe parlament; ele îngrijesc de întărirea partidelor și a partizanilor, în loc ca partidele și partizanii să îngrijească de întărirea guvernelor care sunt eșite din mijlocul lor.

Un guvern slab nu poate trăi la noi decât prin teroare sau compromisuri; adică și într'un caz și altul prin imoralitate. Teroarea este pentru adversari, iar compromisurile pentru partizani.

Această situație politică nenorocită explică pentru ce la noi s'a vorbit de teoria celor două partide tari.

Din punct de vedere constituțional, această teorie este cel puțin o erezie. Nu se pot împărți după poruncă, tendințele politice ale unei țări în două direcțiuni și numai în două. Nu este rațional, și nu este mai înainte de toate demn, ca să se impună unui om politic alipirea la unul din anumite două partide, când felul său de a vedea nu se potrivește cu programul nici unuia dintre aceste partide. Un popor, despre a cărui viață politică s'ar zice, că decurge în mod simetric între două partide, este un popor condamnat politicește mai dinainte. Simetria este bună în multe, dar când este impusă aspirațiunilor unui popor ea este tot una cu negarea oricărui ideal.

Faima de a ajunge să fim cunoscuți, noi Români, ca fiind din «țara celor două partide simetrice», este o faimă pe care n'ar trebui să ne-o dorim și pe care nici n'am merita-o încă...

Putem suporta ca o necesitate de moment teoria celor două partide, fiind-că ne găsim în epoca în care ne pregătim la viața politică, dar să ne lăudăm cu această teorie, și să o dăm ca o «rațiune de stat», este să afișăm pe față neîncrederea în viitorul țării.

A fost rezervat guvernului conservator de sub șefia d-lui P. P. Carp, ca să exploateze și această ticăloșie a prezentului nostru. După ce acest guvern s'a anunțat la începutul său că este guvernul «binelui cu deasila», acum sfârșește prin a se denunța că este guvernul impus de simetria rotativismului.

Imoralitatea pare fatal legată de existența guvernelor slabe.

C. Rădulescu-Motru

OPERA POSTUMĂ A LUI TOLSTOI: «CADAVRUL VIU»

La 23 Septembrie s'a jucat pentru întâia oară de către Teatrul Artistic din Moscova, „Cadavrul viu“, opera postumă a lui Lew Tolstoi, iar imediat după această reprezentație piesa a și fost autorizată a fi jucată de cele l'alte teatre.

„Teatrul Artistic“ care este una din cele mai interesante manifestări artistice din Rusia și despre care voiu vorbi cândva, a făcut cheltueli enorme ca piesa să fie jucată într'un chip ideal. oată vara s'a făcut repetiție. Au fost aduși din sudul Rusiei câte-va choruri țigănești, pentru ca artiștii să se poată familiariza cu vorba, cu gesturile, cu cântecile acestor nomazi, cari au în piesa lui Tolstoi, în câte-va acte, un rol covârșitor.

Decorurile au fost de asemeni luate după cele mai caracteristice locuințe și localuri în cari eroul lui Tolstoi a viețuit.

Cred că nu este teatru în lume care să fi împins așa departe grija de a reda mai exact realitatea, ca „Teatrul Artistic“ din Moscova. Așa, pentru a se monta piesa lui Ibsen: Peer Gynt, decoratori și pictori speciali au fost trimiși în Norvegia spre a copia decorurile și tablourile după mediul în care, se zice, ar fi trăit creația lui Ibsen.

Meticulositatea aceasta nu lipsește nici în montarea „Cadavrului viu“ și se scrie în presa moscovită că executarea ei a fost încă una din gloriile acestui teatru unic în felul său.

*

„Cadavrul viu“, odată cu apariția lui pe scenele teatrelor rușești, a apărut și în volum în editura Alexandrei Tolstoi. Cartea s'a răspândit în toată Rusia și cred că nu este casă de inteligenți aci, care să n'o fi căpătat'o. Cu apariția ei în rusește, piesa lui Tolstoi va apare și în principalele limbi europene. Până la sosirea ei în România, mă grăbesc pentru cititorii „Nouii Reviste Române“ a face un scurt rezumat:

ACTUL I

Ana Pavlovna, o damă căruntă, vorbește cu doica fiicei sale, despre cea mai în vârstă din fetele ei Liza, care e măritată. Bărbatul Lizei—Fedor Protasov—trăește o viață desfrănată, își petrece noptile între țigani, cheltuind paralele soției sale. Unchiul acesteia i-a trimis zilele astea două mii de ruble ca să-și plătească datoriile, dar el nu numai că nu și-a plătit datoriile, dar a băut și a pierdut banii la cărți. Liza suferă, plânge, n'are lapte pentru copilul ei: copilul, el singur, îndură din cauza aceasta.

Ana Pavlovna dorește despărțirea Lizei de Protasov.

— Ah, dacă ar divorța! Ea este încă tânără, ar putea fi fericită cu un *alt cineva*.

Acel „*alt cineva*“ e Victor Karenin, prietenul din copilărie al lui Protasov. Liza e prietenoasă, încrezătoare cu Karenin și Ana Pavlovna e convinsă că dacă fiica ei va divorța, ea se va mărita în curând cu Karenin.

Apare Karenin. Ana Pavlovna începe vorba despre ginerele ei Fedea (Fedor Protasov), și se plânge de nenorocirile pe care i le pricinuește acesta ei și fiicei sale.

Karenin nu discută, dar nu se lasă nici convins și caută să explice conduita prietenului său. Ana Pavlovna spune că legătura dintre Liza și Protasov e ruptă și că divorțul nu va fi decât sancțiunea la aceea ce viața i-a impus să facă. Ana Pavlovna nu vrea să fie martoră explicației intime — așa crede ea — dintre

Liza și Karenin, și părăsește odaia, împreună cu sora Lizei, Sașa.

Liza dă o scrisoare lui Karenin și-l roagă s'o dea lui Protasov.

— Eu îl rog să uite totul și să revie acasă.— Eu știu că el este între țigani. Am fost acolo, am stat în pridvorul casei, dar m'am răsgândit și m'am înapoiat.

Karenin pleacă. Intră Ana Pavlovna și mirată începe să vorbească Lizei, că nu poate continua viața așa și că ea trebuie să divorțeze de Protasov.

— De ce l-ai trimis pe Karenin? întreabă ea pe fiica ei.

— Ca să aprind în el gelozia.

ACTUL II

Actul acesta se petrece între țigani. Fedia e culcat pe un divan. E în jiletcă. Țiganii cântă romanțele lor obicinuite: „Ceasul fatal” și altele. Printre ei e și cântăreața Mașa. El o roagă să-i cânte mereu și apoi îi spune:

— Ah! Mașa, Mașa, tu'mi rupi inima din loc.

— Bine, dar ce te-am rugat eu? răspunde Mașa.

— Ce? Bani? Bine, ia cât vrei.

Mașa ia banii și îi ascunde sub brâu.

— Pricepe dacă poți — vorbește Fedea. — Mie, ea îmi deschide cerul cu cântecele ei și ea cere parale pentru băutura...

Protasov face declarații de dragoste Mașei. Din dragostea lor nu poate eși însă nimic.

— Eu sunt însurat — spune el — și corolul vostru nu te lasa.

— Corolul e bun — răspunde Mașa — dar inima e inimă. Iubesc pe cine vreau să-l iubesc. Iar pe cine nu-l pot suferi — nu-l sufăr.

Intră Karenin și dă lui Protasov scrisoarea. 'L roagă să se înapoieze acasă: Fedea nu vrea și spune lui Karenin:

-- Tu ești mai bun decât mine. Ce minune! Să fie cine-va mai bun decât mine, nu e lucru mare. Eu sunt un ticălos — iar tu un om de treabă, tare de treabă. Și pentru asta nici nu vreau să mi schimb hotărârea. Și la urma urmelor nici din pricina asta, dar oricum nu pot și nu vreau. Și apoi cum mă pot duce eu acasă? . . . Karenin 'l roagă să vie mai întâi la el.

— Iar mâine te întorci la tine acasă.

— Și mâine ce are să fie? — întreabă Fedea — Mâine eu voi fi tot eu și ea va fi tot ea.

Varsă în pahare și bea.

— Dintele trebuie să-l scoți de odată, spune el sententios.

Karenin nu vrea să admită aceasta:

— Pentru tine va fi mai bine, și nu pentru ea.

Se apropie țiganul cel mai în vârstă din chor:

— Poruncește ceva cucoane!

— Cântă ceva pentru Victor Mihailovici.

Țiganii cântă.

— Cât? întreabă Karenin.

— Dă-le 25 de ruble.

Karenin plătește și ese pe furiș. Protasov observând că a dispărut strigă:

— Dracu să'l iee!

In cântecele țiganilor Protasov repetă din nou de clarațiile sale de dragoste Mașei:

— Ah! ce bine e! strigă el. Numai de nu m'aș deștepta. Așa de așa putea muri.

ACTUL III

Au trecut două săptămâni. Copilul Lizei e bolnav. Liza a slăbit de tot. Nu doarme, nu mănâncă. Impreună cu ea, Karenin îngrijește de copil.

Ea îi e recunoscătoare lui Karenin; dacă n'ar fi el ea s'ar simți părăsită și singură.

Apare doctorul care găsește copilul mai bine.

ACTUL IV

La prietenul lui Protasov, Aftinov, sunt musafiri. Se bea se discută despre cai, curse, despre cântecile țiganilor. Și Fedea e aci.

Servitorul anunță că o damă, o adevărată damă, vrea să vorbească cu Fedea.

Toți părăsesc sala afară de Fedea.

Intră Sașa, sora Lizei.

Ea'l roagă:

— Inapoiază-te Fedea. Crezi tu că Liza poate trăi fără tine?

— Poate, poate — răspunde încăpățânat Fedea — ba chiar va fi fericită. Mult mai fericită, decât cu mine.

Refuză cu îndârjire să revie acasă. Și-apoi, vorbind mai mult în sine:

— E drept, eu sunt bărbatul ei, tatăl copilului ei, — dar eu îi sunt nefolositor. Eu nu sunt gelos, n'am dreptul să fiu, nici n'am pricină să fiu. Victor Karenin e vechiul ei tovarăș cum este și al meu. El o iubește și ea 'l iubește.

Trebuie înlăturată pricina aceasta (se arată pe sine) și-o voi înlătura-o, iar ei vor fi fericiți.

Și surâzând, de hotărârea sa, strigă:

— Admirabil! Admirabil!

ACTUL V

La mama lui Karenin, Ana Dimitrievna, se află prințul Obrieskov, un holtei de șaizeci de ani, elegant, posomorât, și care își dă multă importanță. Ana Dimitrievna pare mai tânără vârstei sale, ca de cincizeci de ani. De obicei ea se sfătuiește cu vechiul ei prieten, prințul Obrieskov. De data asta, așteptând pe Liza Protasova, ea l'a invitat pe prinț.

— Eu sunt în potriva căsătoriei lui Victor cu Protasova. — spune Ana Dimitrievna. — Ea e o femeie imorală, altfel nu 'ș-ar fi părăsit bărbatul.

Prințul o contrazice. El știe calitățile bune ale Lizei. Ea nu e vinovată. Liza nu și-a părăsit bărbatul, ci el a părăsit-o.

— E tot una... toată istoria aceasta e numai noroi, noroi! răspunde Ana. — Câtă murdărie! Și eu, să mă murdăresc în noroiul acesta!

Intră Victor Karenin. El roagă pe mama lui să o primească pe Liza cu blândețe și să nu o refuze categoric. In prezența prințului, Ana Dimitrievna primește pe Liza.

Intre amândouă femeile se produce o explicație.

— Eu știu că d-ta nu ești vinovată, — spune Ana Dimitrievna. — dar d-ta ești nenorocită. Și eu îl știu pe Victor, că e gata să îndure totul, el va îndura totul dar el va fi nenorocit. Mândria lui va fi rănită și el va fi nevinovat.

— Știu, știu — răspunde Liza, — eu i-am propus să fim numai tovarăși toată viața; l'am rugat să nu amestece viața lui curată cu viața mea ticăloasă. El nu vrea. Și eu îl iubesc nu pentru fericirea mea, dar pentru fericirea lui. Convingeți-l să mă părăsească.

Ana Dimitrievna e mișcată de declarațiile Lizei. Ea o îmbrățișează pe Liza și îi spune:

— Ne vom iubi una pe alta și Dumnezeu ne va ajuta să găsim ceea ce căutăm amândouă, adică fericirea lui Victor.

Apare Karenin, el a auzit ultimele cuvinte și le-a luat drept consimțământul mamei sale la căsătoria lui.

— Am auzit totul, — spune el mamei sale, — numai te rog să nu-ți schimbi hotărârea.

ACTUL VI

Fedea trăește aparte. Locuința lui e stranie. Trăește singur.

Se aude bătând în ușe, și intră Mașa.

— Dece te-am îndrăgit eu? îl întreabă Mașa.

— Mașa,—șoptește Fedea.

— Ce Mașa? Mașa! Dacă m'ai iubi, de mult te-ai fi despărțit.

— Tu ști de ce nu vreau să mă despart.

Intră țiganii, părinții Mașei, Ivan Macarovici și Nastasia Ivanovna. Ei o alungă pe Mașa.

— Acasă, marș acasă! strigă Ivan Macarovici.

— Eu nu părăsesc chorul, răspunde Mașa; voiu cânta mai departe.

— Iți rup părul din cap, țipă țiganul. Iți jupoi pielea!

Nastasia Ivanovna îi vorbește lui Fedea:

— Și d-tale cucoane nu ți-e rușine? Te-am iubit.

Ți-am cîntat de atâtea ori de geaba. Ne-a fost milă de D-ta. Și D-ta ce-ai făcut?

— Tu, Nastasia Ivanovna, degeaba îmi vorbești așa. Mie, fata d-tale mi-e ca o soră.

Mașa vorbește:

— Nimeni nu m'a adus aci. Eu singură am venit, îl iubesc și atâta tot. Mă luați cu voi, dar voiu veni din nou.

Țiganul o împinge spre ușă.

— Ai vorbit de ajuns. Marș acasă.

Mașa e îmbrăncită pe ușă.

Apare prințul Obriezkov. El și-a luat însărcinarea de a vorbi cu Protasov despre divorț.

Fedea spune prințului:

— Dau Lizei toată libertatea și nu-i voi supăra nici odată liniștea. Ea iubeste pe Victor. Pe mine el mă plictisește, dar nu pot spune că nu e un om de treabă și ea va fi cu el fericită. Eu sunt un om rău. Știu că toată vina e a mea. Ce vreți dela mine? Consimțământul pentru despărțire? Sunt gata să i-l dau, dar condiția de a primi asupra-mi toată vina, toată minciuna legată cu aceasta, mi-e prea grea. Ce vreți să fac? Intrați în situația mea! Eu sunt un ticălos. Dar sunt lucruri de cari nu sunt capabil: eu nu știu să mint.

Protasov mulțumește prințului pentru compătimirea pe care acesta i o arată.

— Cum am ajuns eu până în prăpastie? — vorbește Fedea, — Vinul... el acoperă totul... Am fost reprezentantul nobilimei și am ajuns pe banca pușcăriașilor... Dacă bei îți pare că e totul bine. Și muzica asta țigănească nu e opera, nu e Beethoven; dar țiganii îți dau energie ca să trăiești. Și ia mai pune ochii negri și dulci cum și surăsul fermecător al buzelor. Și cu cât e mai plăcut cu atât e mai înjositor.

Protasov vorbește mult se plânge de nevoile vieții.

— Pentru Liza și Victor voiu face totul, spune el în cele din urmă.

— Când? îl întreabă prințul.

— În două săptămâni.

ACTUL VII

O odăiță aparte într'o cafenea. Intră Fedea și Ivan Petrovici Alexandrov. Fedea s'a hotărât să se sinucidă. Ioan Petrovici îl împinge la aceasta. El singur e decis să se sinucidă. Dar cum ele încă tânăr, va mai aștepta.

Fedea scrie scrisoarea de adio și o dă lui Ivan Petrovici ca să o predea lui Victor și Lizei, împreună cu banii căpătați pentru divorț.

Ivan Petrovici ese.

Fedea lipește țeava revolverului de tâmplă. O pauză adâncă.

Coboară revolverul și strigă cu durere:

— Nu, nu pot, nu pot.

Bate cine-va în ușe.

Apare Mașa. Vede revolverul. Și muștrându-l, îi zice:

— De mine ți-ai amintit? Nu ți-a părut rău de mine? Nelegiuirile!

Fedea se explică:

— Am vrut să le fac bine, am promis, dar n'am putut minți. Și pe tine te-aș fi făcut fericită. Eu sunt un nemernic, la nimic nu mai pot fi bun.

Mașa răspunde:

— Ai citit „Ce e de făcut“ al lui Cernișewski? Acolo, Rachmanov se preface că s'a înecat. Fă și tu la fel. Dă'mi scrisoarea, portmoneul, tot... Mergem amândoi acasă. Tu'ți schimbi hainele.

— Dar asta e curată șarlatanie...

— Așa și trebuie, — răspunde Mașa — te-ai dus să te scalzi: hainele le-ai lăsat la marginea apei; în buzunar este scrisoarea și portmoneul tău.

— Și-apoi?

— Apoi, plecăm și vom trăi de minune, strigă Mașa.

ACTUL VIII

Locuința Lizei. Karenin și Liza așteaptă pe secretarul, plecat pentru a căpăta petiția de divorț dela Fedea, care trebuie s'o iscălească.

Vorbesc despre Mașa.

— Mi-e mai ușor, de când am auzit despre țiganca aceea—spune Liza. Asta mă va mântui pe mine!

Karenin și Liza își vorbesc cu *tu*.

Secretarul s'a înapoiat.

— Nu l'am găsit, anunță acesta.

— Cum, nu l-ai găsit?! Și n'a iscălit petiția?—strigă Karenin. A promis doară. 'Și-a dat cuvântul de onoare.

— Petiția n'a iscălit-o, — spune secretarul, dar a lăsat o scrisoare pentru d-ta și Elisabeta Andreevna. Karenin deschide scrisoarea.

Citește. Intr'altele scrisoarea conține următoarele: «Nu mă pot învinui decât pe mine. Totuși, am motive de nemulțumire și în privința voastră.

Vă dau toată libertatea. Să mint însă; să fac o comedie ridiculă: să dau bacșiș Consistoriului — toate acestea nu le pot face, mi-e scârbă să le fac. Cât sunt eu de ticălos, dar sunt ticălos în altă privință. În ticăloșia asta nu mă pot însă amesteca. Am găsit altă cale: mă voi nimici. Când veți căpăta scrisoarea asta, eu nu voiu mai fi în viață. Și, *in post scriptum*:

Mi-a făcut multă neplăcere că mi-ați trimis bani pentru divorț. Vi'i înapoez.»

— S'a sinucis! Da... strigă Liza.

Karenin aleargă după secretarul care a părăsit camera.

— Chemați-l înapoi. Chemați-l.

Liza e disperată.

— Știam eu, știam eu. Fedea, dragul meu Fedea! Nu e adevărat, nu e adevărat că nu l-am iubit. Numai pe el l-am iubit. Il iubesc. Și acum l'am perdut.

Se adresează lui Karenin care s'a înapoiat:

— Lasă-mă, lasă-mă. Aleargă de află ce i s'a întâmplat.

ACTUL IX

O cafenea murdară. Fedea ședea cu pictorul Pietuskov, un individ blond, cu părul lung, cu aspectul unui preot. Beau.

Fedea vorbește de Mașa care a jertfit totul pentru el:

— Aș înțelege dacă ar fi fost o fată din cercul nostru, dar e o țigancă, crescută numai pentru interes. Și iubirea asta curată, dezinteresată, n'a cerut nimic. Față de ea am avut un gest frumos: nu m'am folosit de iubirea ei. Și asta pentru că am fost

vecinic în fața ei plin de admirație. Și când cânta,—ah! cum știa ea să cânte! — veșnic priveam la ea de sus până jos. N'am perdut-o pentru că am iubit-o. Am iubit-o cu adevărat. Și acum mă simt bine. Cu dragoste îmi aduc aminte de ea.

Fedea devine liric și povestește tovarăș lui său de băntură, un eveniment din viața lui:

Se îndrăgostise cu o femeie frumoasă.

— Eram tare îndrăgostit—spune Fedea—Mi-a fixat un *rendez-vous*. Nu m'am dus: îmi era rușine de bărbatul ei. Și până astăzi, curios, de căteori îmi aduc aminte, aș vrea să mă laud cu fapta mea, cu purtarea mea cinstită. Și cu Mașa acelaș lucru. Mă bucur, că n'am pângărit un sentiment frumos. Pot cădea încă, voi vinde tot de pe mine, voi fi plin de păduchi, în zdrențe; dar briliantul acesta, nu briliantul, ci raza asta din soare, va fi pururea cu mine și în mine.

— Unde e acum Mașa? — întreabă Pietuskov.

— Nu știu, răspunde Fedea. — Astea s'au petrecut pe lumea cealaltă. Și nici nu vreau s'o amestec aci.

Protasov povestește apoi multe din viața lui familiară, de nevoile ei, de neșecurile pe cari le-a avut.

— Femea mea a fost ideală. Ce să-ți spui! N'a avut însă în ea drojdia trebuincioasă. Știi că pâinea nu crește fără drojdie.—Așa și în viața noastră n'a fost cheful necesar. Și mie îmi place jocul, răsfățarea. Și fără ele omul nu se poate uita. Am început așadar să fac ticăloșii. Noi iabim pe alții pentru binele pe care'l facem și nu pentru răul pe care'l pricinuim. Ea s'a saturat de rău. Era însărcinată, sau da sân copilului, pe când eu dispăream cu zilele și veneam acasă beat. Am început s'o iubesc din ce în ce mai puțin. De aceea iubesc pe Mașa, pentru că i'am făcut bine.

Tovarășul de băntură al lui Fedea, Artemiev, s'apropie de masa unde vorbesc Fedea și Pietuskov.

Așteaptă să fie cinstit. Dar nefiind invitat să bea, s'așează la o masă vecină și cere de băut.

— Cum de te-ai despărțit de soția d-tale? întreabă Pietuskov mereu.

— E e istorie extra ordinară—spune Fedea.—Ne-vasta mea e acum măritată.

— Cum așa? Ați divorțat?

— Nu. A rămas văduvă după mine.

— Cum așa?

— Așa, văduvă. Vezi, eu nu mai exist.

— Cum nu ești?

— Nu exist. Eu sunt un cadavru.

Artemiev se întinde, ascultă.

— Să vezi—începe Fedea—Și povestește cum s'au legat simpatiile Lizei și ale lui Victor, cum el a vrut dar n'a putut să divorțeze, cum a făcut tot simulacrul sinuciderei: hainele de pe malul gârlei, scrisoarea, port-moneul.

— Bine, dar ce s'a făcut cu cadavrul? întreabă uimit Pietuskov.

— L'au găsit. După o săptămână au găsit cadavrul cui-va și-au chemat pe femeia mea să-l vadă.

Ea s'a uitat.

— El e?

— El!

Așa a și rămas. M'au înmormântat, iar ei s'au căsătorit și trăesc în apropiere. Sunt fericiți. Iar eu beau.

Artemiev se apropie de Fedea.

— Am ascultat toată povestea, spune el. — În situația d-tale ar trebui să ai în totdeauna bani. Și poți avea. Soția d-tale e bigamă, și în cazul cel mai bun, ea apucă calea cea lungă a Siberiei, pentru fapta aceasta. Dece ai trăi d-ta fără bani?

Fedea sare de la locul lui.

— Te rog să mă lași în pace.

Dar el nu se poate scăpa așa de ușor de Artemiev. Acesta îi vorbește, surizând.

— Scrie câte-va rânduri, le duc eu și au să iasă bani

— Afară, strigă Protasov, eși afară de aci!

Artemiev supărat că șantajul proiectat nu răușește, răspunde:

— Așa?... Chelner, ai auzit ce s'a vorbit aci?

— N'am auzit nimic.

— Sergent! chiamă poliția.

Scandalul începe. Apare sergentul de stradă.

ACTUL X

Proprietatea Kareninilor. Pe terasă, Ana Dimitrievna și Liza, servitoarea și băiatul Petea din prima căsătorie a Lizei.

Toți așteaptă pe Victor Karenin. În curând sosește cu Ana Pavlovna.

Predă Lizei cumpărăturile făcute și poșta. Printre alte scrisori, o scrisoare oficială. Liza deschide plicul și citește.

— Trăește! — strigă ea. Doamne! când mă voi scăpa de el, Victore! Ce înseamnă asta?

Zdrobită, scoasă din fire, plânge.

Karenin citește hârtia oficială.

— E îngrozitor!

Toți rămân nemiști.

— E capabil de ori-ce. În tot ce a făcut, el e numai minciună, șarlatanie.

Ana Dimitrievna aproape mulțumită:

— Am spus eu că are să fie murdărie. Murdărie și este.

ACTUL XI

În camera judecătorului de instrucție. Judecătorul de instrucție ia interogatorul Lizei.

E învinuită că, știind că bărbatul ei e în viață, s'a măritat cu alt cine-va.

— N'am știut, se apără ea.

— Și mai sunteți învinuită, — continuă judecătorul de instrucție, — că prin bani ați vrut să cumpărați bărbatul și l-ați sfătuit să joace comedia sinuciderei, ca să vă puteți scăpa de el.

— Minciună, minciună, țipă Liza.

— D-ta i-ai trimis 1200 ruble cu două zile înainte de dispariția lui. Cadavrul l-ai recunoscut de a fi al bărbatului.

— Am fost enervată—spune Liza.

— Introdu pe Karenin, ordonă judecătorul de instrucție.

Întră Karenin.

El e învinuit de a se fi căsătorit cu o femeie măritată.

El, de asemeni, nu se recunoaște vinovat.

Liza și Karenin fiind interogați, voesc să iasă, dar judecătorul îi reține ca să îi puie față în față cu Fedea. Protasov intră.

— Liza, spune el—Elisaveta Andreevna, Victor, eu sunt nevinovat. Am vrut să fac binele vostru. Iar dacă sunt vinovat, iertați-mă.

Salută adânc.

Judecătorul de instrucție pune întrebări:

— Numele, titlul, vârsta.

— De ce-mi puneți întrebări așa de idioate? Ce vreți de la mine? Nici femeia mea, nici Victor Karenin n'au știut de simulacrul meu. Am vrut să mă sinucid dar, dar... e mai bine să nu vorbesc. Apoi, continuând:

— Iar ei — arată pe Karenin, — ei, ei n'au știut nimic.

Karenin și Liza părăsesc camera judecătorului.

— Vă rog ertați-mă! — se roagă Fedea.

Karenin s'apropie și îi întinde mâna.

— Așa se vede că a trebuit să fie, spune el.
Liza trece pe lângă el.
Fedea o salută adânc, adânc.

ACTUL XII

Palatul Justiției, în coridor. În dosul unei uși se judecă procesul Kareninilor și al lui Protasov. La ușe un ușier.

Avocații ies și intră.

Se îngrămădește publicul care n'a putut obține bilete de intrare.

S'apropie de ușier Ivan Petrovici Alexandrov. Nu e lăsat însă să intre.

Publicul vorbește de mersul procesului.

Din sală ese un tânăr avocat. La întrebările publicului răspunde:

— Se țin cu multă demnitate Kareninii... Nu sunt ei judecați, ci ei judecă societatea.

— Dar Protasov?

— Protasov e enervat, scandalizat, întrerupe și pe procuror și pe avocați.

Se aud aplauzele din sala de ședințe unde se judecă procesul. Publicul e în fierbere.

Ședința e suspendată. Es Lisa, Karenin și Protasov.

Ivan Petrovici șoptește ceva lui Fedea. Protasov, după ce cugetă o clipă spune:

— Nebunește bine înțeles, e plictisitor, nebunește!

Avocatul îl sfătuiește cum trebuie să vorbească. Fedea fără interes îi răspunde:

— Eu nu voi vorbi nimic.

— Principalul, principalul—e să protestezi—îl sfătuiește avocatul.

— Și altă hotărâre nu poate fi?

— Nu, nu poate fi.

Apare politistul.

— Circulați, domnilor, circulați, n'aveți ce căuta în coridor.

— Indată, — răspunde Fedea și luând din mâinile lui Ivan Petrovici revolverul și'l descarcă în piept.

— Mi se pare că am tras bine, — Liza!

Liza înspăimântată:

— Ce ai făcut Fedea, pentru ce ai făcut asta?

— Iartă-mă că n'am putut altfel să te scap. Nu pentru tine. Mie, mie e mai bine așa.... Vezi tu, eu de mult....

După o pauză:

— De mult sunt gata...

— Ai să trăești, tu trebuie să trăești! strigă Liza.

Apare doctorul, care examinează pe rănit.

— Și fără doctor, eu știu — spune Fedea. Victor, iartă-mă... Masa a întârziat.

Plânge încet. Apoi.

— Ce frumos e.... Ce frumos...

Și moare.

Dr. I. Duscian.

Punem la dispoziția cetitorilor noștri, colecțiile volumelor V, VI, VII, VIII și IX din revistă, legate în scoarțe tari și demne de a figura în orice bibliotecă, pe preț excepțional de lei 1,50 fiecare volum, (în provincie plus 60 bani porto pentru 1 sau 2 volume, lei 1.10 pentru 3 sau 4, și lei 1.35 pentru toate 5 volumele).

Un volum cuprinde până la 450 pag. de text variat și mereu de actualitate.

Cererile, făcute pe cotorul mandatului cu care se va trimite suma de mai sus, sau în scrisoare, la care se va alătura suma de mai sus în mărci poștale, vor fi înaintate administrației revistei.

LITERATURA

DE ZIUA OLYMPIEI....

*De ziua ta în fiecare floare
Trădește chipul tău înseninat...
Aprins de-a ta privire răzătoare
Aștern pe ochii tăi un sărutat.*

*Castanii plâng pe-aleele ursuze
Invidiind a noastră 'ndrăgostire;
Cu fiecare-apropiat de buze
Ard inimile noastre 'ntr'o iubire...*

*Frumoase primăveri de feciorie
In visuri dulci de tine legănatel..
De farmecul splendorei voastre știu
Septemvre-amanul nopților cântate...*

*Impodobesc făptura ta divină
Cu verdele ghirlandei de stejar,
Pe pâr și-aștern olimpică regină
Sărutu-mi cald — al buzelor nectar!*

*Ce fericit sufletele noastre
Vor colinda prin țările de Nord!
Inviorați de aceleași zări alb-stre
Și oglindiți pe-o margine de fiord,*

*Vom preamări în lunile de vară
Un cuib divin, cu mine 'n el să stai,
Ca soarele mai roșu să'mi apară
Sub chipul tău cel dulce și bălai...*

*Ne vom iubi—iubire 'ndrăgitoare,
Neturburați de plânsuri de castani,
Iar pașii rădăci-vor pe covoare
Imense de zăpezi și ani de ani*

*Ne vom iubi așa cum se iubird
Nebunii 'namorați de-aceiași cult.
Din inima ta, Wanna, fac o liră,
Din vocea ta, oracol — să-l ascult ..*

27 Septemvre.

George Duma

PĂLĂRIILE

Intr'o seară de toamnă, în care simțeam în mine nevoia de a mă repausa, mă desprinsei din valul trecătorilor care curgea pe stradă în sus și în jos și intrai la «Tunel», un local de sub hotelul de Franța. Mă așezai la o masă singur, sau aproape singur, dintr'un compartiment separat și ascultai muzica până dincolo de miezul nopții. Aerul cald dinauntru, râsul vesel care trece de la masă la masă, berea și vinul care colorează paharele și obrajii, fumul albastru ce se urcă mereu în spre tavan și muzica, mai ales muzica, te fac de la un timp să plutești și tu împreună cu fumul și cu

râsul celorlalți, fără să bagi de seamă la nimeni în parte, dar simțindu-te împreună cu toți. Mi se pare că împreună cu mine mai era cineva la aceeași masă, dar în curând rămăsei singur. Din compartimentul meu, care ca și celelalte compartimente sunt deschise și dau în sală, vedeam și auzeam totul, având puțința să stau și mai retras și în același timp să iau parte și la veselie generală. Nu știu pe la ce oră să fi fost, când deodată văzui înaintându spre mine un necunoscut cu o mulțime de pălării. Le ducea în brațe și nu-i dăduri nici o atenție; de abia dacă-l zării. Totuși, el îmi întinse una îngânând ceva. Mi se pare că mă întreba dacă-i a mea. Muzica ce cânta mereu, sgomotul, râsetele ce pe la mese, mă făceau să nu prea bag nimic în seamă. Apucați încet pălăria și fără să știu o pusei în cap. Era o pălărie «Jobin», grea, lustruită, de mare ținută și mă gândii s'o schimb, dar pălăria îmi spuse în franțuzește: «bon soir». Curios lucru, se vede că de la o oră anumită în noapte, când probabil capetele dorm, pălăriile vorbesc. Mai ascultai puțin și pălăria începu să-mi vorbească, și trebuie s'o recunosc, foarte autoritar, întrebându-mă o limbă schimonosită, trei cuvinte franțuzești, două românești, și aceasta fără să înceteze și fără să se obosească.

— Mai întâi, fă bine și stai drept pe scaun, nu așa răzimat într'un cot.

Imi veni să râd. Cine putea să mă silească s'o ascult. Dar în curând nu mai râsei. Ea îmi strângea capul, fruntea, creierul și gândul ca într'un cerc de fier. Vrând, nevrând, trebuî s'o ascult.

— Stai drept, repetă ea, așează-ți colțul hainei la spate, îndreaptă-ți cravata. Nu uita de zâmbește potrivit când cine-va te salută și fii serios când acel cine-va ți-e vre-un inferior. Poți să mai comanzi încă ceva cu toate că nu prea ai bani. Asta o să facă impresie frumoasă.

Și pe măsură ce-mi vorbea, eu o ascultam și făceam întocmai cum îmi spunea. Trecea de la o idee la alta cu o ușurință uimitoare. Imi spuse cum trebuie să o apuc ca să salut. Cât trebuie să mă înclin față de cei mari, cât față de cei egali, cât față de cucoane. Imi spuse că femeile sunt obiecte de lux pe care trebuie să ți le procuri, dar e ridicol ca să le iubești. Cum trebuie să mă port cu cei nenorociți. Cum trebuie să mint, cum trebuie să înșel, cum trebuie să fiu ipocrit. Și spunea și spunea mereu. . .

Mă revoltă însă. Asta era prea prea. La urma urmei ce eram dator s'o ascult, să-i sufăr tirania? Căci era o adevărată tiranie pe care și-o exercita asupra mea. Făcui o sfortare. O apucați. O scosei de pe cap și-o aruncați sub masă.

Scăpasem de ea.

Dar necunoscutul de lângă mine îmi întinse alta. Era o pălărie de fetru, de o culoare cafenie, cu marginile mici și trebuie să spun, destul de uzată. Trebuie să fi fost vre-o pălărie de samsar, de negustor, căci cum mi-o pusei pe cap, începu să-mi facă fel de fel de socoteli.

— Ai consumat prea mult. Asta e risipă. Și vei fi având de gând să dai toți gologanii aceia bacșiș chel-

nerului? Dar bine, nu ești în toate mințile? Ia-i înapoi și lasă unul singur.

Și nici de data asta nu mă putui împotrivi. Trebuî să ascult pălăria, căci avea mijloace de constrângere destul de puternice, strângându-mi țeasta capului și nelăsându-mă nici o clipă să mă gândesc. Totuși îi spusei:

-- Dar bine, decând o pălărie impune voința ei capului pe care stă, căci, slava domnului, eu încă nu mi-am pierdut capul.

— Ha, ha, răsese pălăria, dar nu e nici de cum așa. Totdeauna pălăria conduce capul, nu capul pălăria. Văzut-ai vreodată vre-un om care să iasă din porunca pălăriei? Uită-te în jurul tău și bagă de seamă. Fiecare e sclavul pălăriei sale. Porți o pălărie scumpă, frumoasă, distinsă? Atunci va trebui să împrumuți felul de a te purta după ideile și gusturile ei. Porți o pălărie mai efină, mai fără pretenții, ori mai veche. . . atunci și felul tău de a fi se va schimba. Și nu e om care să nu se supue pălăriei sale. A, nu zău, e nostimă pretenția voastră, a oamenilor, de a voi să păreți altceva de cât niște manechine docile, niște instrumente ale pălăriei voastre!

Vorba asta mă indignă.

— Dar bine, niciodată n'o să scăpăm noi de voi?

— Niciodată, răspunse hotărât pălăria.

Nu mai puteam răbda atâta obraznicie. Pusei mâna pe ea, o strânsei bine și o aruncați într'un colț. Eram hotărât s'o isprăvesc scurt cu orice pălărie și când necunoscutul meu îmi întinse alta, o refuzai. Dar pe urmă, din curiozitate se vede, o așezai pe cap. Era se vede o pălărie de politician și vă puteți închipui ce gusturi și ce fel de a fi îmi impunea. Rând pe rând cercam o mulțime felurită de pălării. Când vorbele lor mă exasperau, când nu mai puteam să le suport, le aruncam. Așa, o pălărie de profesor îmi păru foarte ridicolă, o pălărie de popă mă rușină, un chipiu de ofițer mă indignă, o pălărie de artist mă scârbi, ba până și o pălărie de damă îmi pusei. Se asemena mult în idei cu chipiul de ofițer, căci era de-o vanitate nemaipomenită.

Insfârșit, îmi perdui răbdarea cu totul.

— Haide, isprăvește odată cu toate pălăriile astea, spusei necunoscutului, dă-mi pălăria mea. Cel puțin aceasta eram sigur că nu vorbește. De când o aveam eu nici odată nu vorbise. Când mi-o pusei însă, lucru nemaiauzit, începui și ea să vorbească ca și celelalte. După vorbele ei înțelesei că nici eu în viață nu făceam de cât ceea ce vroia pălăria. Și vorbele ei mi se păreau — ca și faptele mele — atât de ridicole, de păcătoase, de perfide, de lașe, de neomenoase, încât mă indignai și-mi fu rușine de mine însumi. Cu cea din urmă sfortare o smulsei din cap, o strivii ca pe o gură păcătoasă și o aruncați după celelalte. Apoi mă repezii spre eșire.

Dar în urma mea, chelnerul se repezi și el:

— Domnule! v'ați uitat pălăria.

— Mizerabile! îi strigai, să nu care cumva să te apropie de mine cu vre-o pălărie!

El rămase consternat și eu plecai.

În urma mea, lumea se uita ca la un nebun.

Dar ce-mi păsa! Eram liber, eram eu, îmi aparțineam numai mie. Prima oară când m'am simțit stăpân pe mine, nu sclavul unei pălării. Și m'am plimbat în noaptea aceea cu capul gol. M'am plimbat pe străzi în sus și'n jos. M'am plimbat mulțumit ca niciodată. Respiram aerul curat al primelor ore de dimineață. Vedeam limpede. Mă simțeam altul.

Dar ce rare sunt clipele de adevărată fericire! Când se întâmplă câte odată să întâlnesc pe unul din semenii mei, umblând cu capul gol, vă spun drept, îmi vine să mă duc să-i strâng mâna, să-l îmbrățișez și să-i strig:

— Ce fericit ești!

Dar pălăria mă oprește, pălăria aceasta pe care nu pot și n'am curajul s'o arunc.

Mihail Cruceanu.

PSIHOLOGIE SOCIALA

RECLAMA COMERCIALA

Condițiunile de aprovizionare și de desfacere a mărfurilor în detaliu identificându-se aproape, izbânda în comerț depinde mai numai dela capacitatea personală a negustorului. Ușurința lui de a înțelege gusturile clienților, putința de a se conforma acestor gusturi, amabilitatea, promptitudinea, corectitudinea, etc. sunt câteva din calitățile, cari hotărăsc succesul sau insuccesul unei întreprinderi comerciale.

Lansarea unui articol pe o piață de desfacere, unde deja există o infinitate de articole similare, este una din cele mai grele probleme comerciale. S'a zis și cu drept cuvânt, că este mult mai ușor să fabrici o locomotivă de cât s'o vinzi. Lupta, ce se angajează mai întâi între fabricant și fabricant și'n urmă între negustor și negustor, este cu atât mai grea, cu cât armele de luptă se identifică în principiu.

Printre numeroasele și variatele mijloace de luptă, reclama este cel mai comun și frecvent mijloc întrebuintat.

«Reclama e sufletul comerțului».

Ce se înțelege, de obicei, prin reclamă? *Un anunț destinat să facă cunoscut publicului consumator existența unui produs, superioritatea lui față de produsele similare, cum și oarecare avantajii particulare.*

Astfel concepută ideea de reclamă, e ușor de înțeles, că ea va da zilnic naștere la diferende între negustori, în care tribunalul de comerț va fi chemat să se pronunțe. Dar pentru că nu urmărim tratarea chestiunii din punct de vedere juridic, vom trece, fără comentarii, asupra mult discutatei chestiuni a concurenței nelegale.

Cum se practică reclama în comerț? Felurile de a face reclamă fiind numeroase și variate, pentru sistematizarea chestiunii, vom împărți reclama în următoarele categorii:

1. reclame-anunțuri,
2. reclame-broșuri sau ziare speciale,
3. reclame prin proiecțiuni luminoase,

4. reclame-ambalage,
5. reclame prin mici obiecte utile,
6. reclame prin vitrine,
7. reclame științifice,
8. reclame vii și
9. reclame prin expozițiuni.

Prima categorie de reclame se subîmparte în: *reclame anunțuri-simple, anunțuri-ilustrate, murale, volante și antemergătoare.*

Negustorul are la dispoziție numeroase ziare cotidiene sau periodice, reviste literare, științifice sau special comerciale, în care poate anunța publicului consumator existența unui produs, superioritatea lui, condițiunile speciale de vânzare, etc.

Cum se concepe o reclamă anunț-simplu? În ori-ce ziar sau revistă veți găsi reclame concepute cam în felul acesta:

„*Salvarea*”

Se recomandă sigur în toate răcelile, durerile reumatismale, acute sau cronice, gute, nevralgii, dureri de mijloc, junghiuri, influență, etc.

Flaconul costă..... Se găsește de vânzare.

sau,

„*Idealul damelor*”

este fără îndoială un ten frumos și curat. Nimic nu este mai atrăgător și mai fermecător decât obrazul unei femei lipsit de defectele frumuseții. Pentru a obține un obraz catifelat se încearcă tot felul de substanțe streine și scumpe, mai ales că pe acest teren șarlatanismul se întinde din ce în ce. Pentru a evita aceste neajunsuri, se recomandă..... cu efect sigur..... costă..... se găsește.....”

Majoritatea reclamelor anunțuri-simple sunt concepute cam în felul acesta.

Ce se urmărește printr'un anunț-reclamă?

Să se atragă atențiunea cititorilor și în urmă să provoace o vânzare. Rezultatul acesta este sau nu atins? În regulă generală reclamele se înserează pe pagina a treia sau a patra a ziarelor și pe coperta dela începutul și sfârșitul revistelor. Ziarele americane și cele englezești, rezervă primele pagini pentru reclame. În Statele-Unite, economiștii consideră coloana reclamelor ca un măsurător al stărei afacerilor. În ultimul timp, marele ziar american «New-York Herald» a apărut cu 390 pagini numai de anunțuri-reclame. Aceste anunțuri au costat 105.000 dolari sau 525.000 lei pentru un singur număr.

La noi, de vr'o câțiva ani, proprietarii ziarelor au cezionat exploatarea paginilor rezervate pentru anunțuri unor adevărați speculatori. Aceștia, în dorința de a câștiga, au stabilit tarife extrem de ridicate. Spațiul fiind scump, se înțelege că negustorii vor cere întrebuintarea caracterelor «petit», mulțumindu-se să îngrămădească anunțul întreg, într'un spațiu cât mai restrâns.

Faptul acesta însă constituie primul inconvenient tehnic, care va avea influență simțitoare asupra rezultatului dorit. Spațiu restrâns, caractere mici, cerneală spălăcită. Să se țină de asemenea samă de calitatea hârtiei întrebuintată de ziarele noastre. De multe ori... citirea primelor pagini e obositoare, necum citirea paginilor cu anunțuri.

Dar dacă din punct de vedere tehnic, publicitatea în țara noastră lasă de dorit, concepția însăși a anunțurilor reclame este, cu rare excepțiuni, detestabilă.

Nota caracteristică a tuturor reclamelor-anunțuri simple, este *exagerarea peste măsură a calităților produsului anunțat*. Fiind, de pildă, vorba de un drog, în reclama-anunț i se va atribui o înfinitate de efecte miraculoase. Drogul în chestiune va fi recomandat contra durerilor, de cap, de măsele, durerile de mijloc, contra guturaiurilor, va alungă insomnia, va ațâța de mâncare și n'ar fi de mirat dacă acest drog ar fi recomandat, *cu efect sigur*, contra bătăturilor.

Cititorul care, întâmplător, va citi anunțul-reclamă conceput în felul acesta, va vedea imediat exagerarea și'n consecință, nu'i va da atențiune. Rezultatul n'a fost atins: reclama-anunț n'a provocat vânzarea.

A doua notă caracteristică a reclamelor-anunțuri simple este *întrebuințarea expresiunilor banale, de multe ori fără sens*.«Cel mai frumos dar pentru o femeie este un ten curat, un obraz catifelat, fără coșuri...; pentru a conserva perfect frăgezimea pielii și a-i da suplețe și gingășie, etc., se recomandă...».

Iată câteva pasagii dintr'un anunț-reclamă, în care banalitatea, vorbele de clacă abundă și care, ținând seamă și de lungimea lui, cu siguranță, că nu-și va atinge scopul.

Conceptul trebuie făcut ca și cum n'ar exista interes pentru autor, dar să poată provoca interesul cititorului. E într'adevăr greu să provoci pe cineva să-ți facă tocmai propunerea pe care tu doreai să i-o faci. În termeni psihologici aceasta s'ar chema «sugestiune». Experții în publicitate se conduc după un principiu: fac publicitate, fără să pară că fac.

În fine, o altă notă caracteristică a reclamelor-anunțuri simple este *nerespectarea gradului de cultură a publicului către care se adresează*. Nu se scrie pentru toți la fel; nu se scrie în același mod când te adresezi unui ignorant și când te adresezi unui om cult. Negustorul va trebui să conceapă reclama pe înțelesul publicului către care se adresează și cel mai bun ghid în această privință nu-i de cât organul de publicitate în care se va insera anunțul.

Un alt fel de reclamă-anunț sunt *anunțurile ilustrate*. Executarea tehnică a ilustrațiilor cât și concepția lor însăși nu e întru nimic superioară anunțurilor simple. Pentru a recomanda, de pildă, un remediu contra holerei, ni se arată în ziar un om bolnav în pat, sprijinit de o femeie, iar pe o masă un flacon cu numele unei... fricțiuni.

Alta. Un bărbat și o femeie vorbesc prin telefon. Femeia se plânge de migrenă, bărbatul îi recomandă un remediu... și dedesubt locul de desfăcere al drogului-remediu.

Dar deși exemplele, în felul acestora, s'ar putea cită la infinit, cred că-s suficiente pentru a dovedi afirmațiunea de mai sus. Sunt fără îndoială, și anunțuri reclame ilustrate, ingenios combinate și perfect executate, de cât acestea fiind rare n'au de cât valoarea unor excepțiuni. În afară de neîngrijita lor executare tehnică și concepția lor fără sens, majoritatea anunțurilor ilustrate prezintă același defect ca și anunțurile simple: exagerarea.

Vrând să recomande întrebuințarea unei loțiuni, care ar ajuta creșterea părului, se înfățișează în anunț un bărbat și o femeie. Mustățile bărbatului măsoară în lungime câțiva centimetri, iar părul femeiei atinge călcâile. Cititorii văzând ilustrațiunea vor râde și nu-i vor da atențiune. Extraordinarul nu mai subjugă; publicul nostru s'a emancipat oarecum sufletește și deci nu se mai lasă ușor convins. Hapurile miraculoase nu mai au cătare!

Anunțul mural e chipul cel mai eftin de reclamă. În unele țări, lipirea anunțurilor este reglementată; sunt locuri speciale pentru lipitul anunțurilor și primăria orașelor încasează sume bunișoare. La noi, edilii

orașelor n'au avut încă timpul să se ocupe și de aceste... nimicuri.

Interesații, prin agenții lor, lipesc reclamele ori unde vor găsi loc liber. Pereții caselor, vespasienelor, grilajurile, stâlpii de telegraf, arborii etc. sunt împeștriți cu fel de fel de reclame. Concurența se desfășoară în deplină libertate; peste reclama unui negustor, agenții concurentului său lipește alta și adesea încăerările nu-s excluse.

Care este valoarea unei reclame anunț-mural? Scopul reclamei fiind de a atrage atențiunea și în urmă de a provoca vânzarea, să cercetăm dacă acest scop final este atins.

Atențiunea fiind concentrarea puterilor sufletești asupra unui anumit lucru, se presupune, că obiectul care a provocat această concurență să fie prezent simțurilor un timp oarecare. Anunțul mural fiind lăsat, e destinat să rămână timp îndelungat sub ochii publicului. Ce se întâmplă însă? Deși anunțul va fi citit de nenumărate ori într'o zi, nu va fi citit de aceeași persoană. Îl vor citi mulți, dar nu aceeași; obiectul anunțului deși prezent, nu va provoca atențiunea, dat fiindcă individual n'a fost citit decât în treacăt. Nu cred să se găsească cumpărători serioși, cari dorind să-și cumpere ceva, să-și piarză vremea citind anunțurile depe vespasiene pentru a găsi aceea ce doresc.

În consecință, valoarea reclamelor-anunțuri murale dat fiind atât felul cum se practică cât și firea românului de a nu prea observa tot ce-i cade sub privire se reduce aproape la zero. Ar putea face excepție dela regula aceasta, anunțurile-murale ilustrate și fixate pentru mult timp îndelungat și în condițiuni speciale. Placarde mari bine fixate, firme cu reputație, a căror scop nu este atât de a face cunoscut publicului existența unui produs, cât mai ales de a reaminti existența lui și avantajile particulare ulterior acordate publicului.

Reclamele anunțuri-volante sunt o inovație modernă. În Franța, Anglia și Belgia întrebuințarea lor e frecventă. Se răspândesc în public foi de hârtie de forme și dimensiuni diferite. Trecătorul fără să vrea, va fi în posesiunea unui anunț volant și mulți îl vor păstra chiar fără să'l citească imediat. Prin cafenele, berării, etc. publicul se vede înconjurat de copilași cari le oferă mici tuburi de hârtie și dispar. Surprins, clientul desface tubul și reține odată cu nota de originalitate și numele produsului despre care era vorba în anunț.

Din punctul de vedere cel mai apropiat, provocarea atențiunei, valoarea acestor reclame-volante este incontestabil superioară anunțurilor murale. Se înțelege însă, că defectele de concepție, de execuție tehnică și redactare, vor avea aceleași urmări, ca și la anunțurile simple.

Reclamele anunțuri antemergătoare, sau pregătitoare, sunt cele mai rar întrebuințate. Sunt vr'o zece ani, decând se anunță prin toate mijloacele de publicitate următoarele: «Va sosi Magi». Timp de aproape patru luni «Magi» era pretutindeni scris. Mulți se întrebau: ce să fie acest Magi? La un moment dat, reprezentantul unei case din Germania, intră în țară și ne arată că celebrul «Magi» este un excelent extras de carne. Numele produsului era foarte bine cunoscut, rămânea ca publicul să încerce întrebuințarea lui. Felul acesta de reclamă ese din cadrul comun și valoarea lui e dependentă și de capacitatea lansatorului. Numele produsului chiar, intră în linie de cont: «Magi» era pentru Români un cuvânt ușor de pronunțat și de reținut.

A doua categorie de reclame sunt *reclamele broșuri și ziarele speciale*. De obicei broșurile parvin

publicului odată cu obiectul cumpărat ; scopul lor nu este deci de a provoca prima vânzare, ci să asigure, în urmă, întrebuințarea lui. Odată produsul vândut, cumpărătorul găsește, pe lângă produs și o broșură în care-s arătate în detaliu calitățile produsului, efectele lui, cum și certificarea consumatorilor precedenți.

Sunt însă și broșuri cari pregătesc prima vânzare, reușita lor este însă problematică. În timpul liber puțini sunt aceia cari se îndeletnicesc cu citirea broșurilor reclame. În afară de aceasta, valoarea unei reclame este dependentă și de noutatea ei, de actualitatea ei. O reclamă de acum cinci ani, se înțelege că nu va mai provoca nici un interes. În orice ramură de activitate omenească se fac zilnic progrese, zilnic noi descoperiri, noi perfecționări.

Noutatea tentează!

Cu mult superioare broșurilor-reclame sunt reclamele ziare-speciale. Apărând periodic, semnalate la timp și cu vâlvă, ele vor atrage atențiunea și vor putea provoca vânzarea.

A treia categorie de reclame sunt *reclamele prin proiecțiuni luminoase*. În localuri publice închise, prin piețele publice cele mai frecventate, agenții de publicitate fac cunoscut publicului diferite produse din comerț. Agenții de publicitate considerând acest mijloc de reclamă ca ultimul progres în arta publicității, au stabilit pentru publicare, prețuri extraordinar de ridicate. Din această cauză, reclama prin proiecțiuni luminoase nu poate fi utilizată decât de fabricanți angroșiști și mari detailiști. Dar fiindcă prețul unui produs sau serviciu nu e stabilit întotdeauna în raport cu adevărata lui valoare și fiindcă în practica comercială se stabilesc prețurile arbitrar, să vedem care este adevărata valoare a reclamelor prin proiecțiuni luminoase, independent de preț.

În general, proiecțiunile luminoase se fac în localuri închise, teatre, saloane de cinematografe, etc. și în piețele publice, seara.

În primul caz, ele se practică sau înainte de a începe reprezentația, sau în antracte. Spectatorii, în așteptarea începerii spectacolului, văd apărând și dispărând numeroase anunțuri, ilustrațiuni, vignete, alegorii, etc. indicând numele vreunui produs, locul de desfacere, etc. Imediat după lampa «Sirius», apare ghiata «Walk-Over» sau un porc ținând în gură un bilet de loterie. Varietatea aceasta de vederi, iuțeala aparițiunii și mai ales starea sufletească a spectatorilor dornici să înceapă spectacolul, face ca proiecțiunile să fie doar văzute, iar nu și reținute.

În antracte publicul e mai curând dispus să comenteze piesa sau jocul artiștilor, decât să-și noteze reclamele.

Ca urmare, valoarea reclamelor prin proiecțiuni luminoase nu e tocmai aceea pe care vor să i-o atribue agenții ei.

În ce privește al doilea caz, proiecțiunile pe străzi în timpul serei, situația este aceeași. Reclamele se succed prea repede, sunt prea diferite prin natura lor și în general n'atrag de cât atențiunea copiilor.

În Anglia și Statele-Unite, agențiile de publicitate fac sacrificii mari fixând aparate proectoare puternice pe înălțimi, de unde după fiecare cinci sau șase minute se proiectează același articol sub forme și culori deosebite. Luni de zile, în fiecare seară, trecătorii văd produsul, se obișnuiesc cu numele lui, cu locul de desfacere, cu prețul de vânzare, etc. Una din condițiunile reținerii fiind repetarea impresiunilor, se înțelege că scopul va fi realizat, în felul acesta.

A patra categorie de reclame sunt *reclamele-ambalaje*. În țările apusene, chestiunea condiționării măr-

furilor destinate vânzării în afară, a preocupat în deosebi pe fabricanți.

S'a observat că pe lângă calitățile intrinsece ale produsului, modul de expediere, de ambalare al mărfurilor, joacă un rol precumpănitor.

În Argentina, de pildă, se importau din Anglia ace ambalate într'o învelitoare neagră. Argentinienilor însă le repugnă această culoare. Reprezentantul unei case de comerț din Germania, studiind obiceiurile și moravurile poporului argentin, a remarcat și această repulsiune a lor pentru negru. Comunicând casei pe care-o reprezintă această observațiune, Germanii au trimis imediat un stoc de ace ambalate în hârtie de culoare roză. Rezultatul a fost, că casa engleză a fost forțată să înceteze exportul de ace în Argentina.

Ambalajul poate fi deci considerat ca cel mai eficace mijloc de reclamă, dacă însă va fi făcut în următoarele condițiuni: să aibă o formă plăcută, cu un anume caracter aparte, să poată fi utilizat ca obiect de sine stătător și să nu mărească costul produsului.

Reclamele prin mici obiecte utile, ca : creioane, calendare, oglinzi de buzunar, cuțitașe, etc., constituiesc un excelent mijloc de reclamă. Aceste obiecte fiind timp îndelungat sub ochii posesorului, îi devin familiare și când întâmplător va avea nevoie, cunoaște bine produsul și locul de desfacere. Aceste obiecte fiind în general, eșantioane, se recomandă ca și produsul să fie același cu eșantionul ; altfel, publicul pierde încrederea și cheltuielile făcute cu aceste mici obiecte devin inutile. În țara noastră acest fel de reclamă a luat mare desvoltare, deși principiul *conformării produsului cu eșantionul* nu e mai niciodată respectat.

Reclamele prin vitrine, fără a intra în categoria reclamelor prin publicitate, sunt totuși un mijloc de reclamă local de cea mai mare importanță.

Aranjarea vitrinelor în scopul reclamei, convine însă numai pentru anumite articole. Aranjarea unei vitrine este o chestiune de inteligență, bun simț și spirit practic comercial. În Belgia, aranjarea vitrinelor a preocupat în special pe negustori. În fiecare an există acolo o sărbătoare numită «la fête des vitrines». În această zi, o comisiune din consiliul comunal colindă întreg orașul, vizitând magazinele și în urmă acordă premii în medalii și bani, negustorilor a căror vitrine au fost mai frumoș aranjate. Această premiere constituie ea însăși un mijloc de reclamă și în același timp ne arată și solitudinea cu care conducătorii orașelor belgiene se ocupă de mersul afacerilor comerciale din orașul lor.

La noi în țară, majoritatea vitrinelor resping pe privitor ; dezordinea în care-s aruncate obiectele, praful și necurătenia de pe obiectele expuse, produc un efect, negativ.

Reclamele științifice sunt mai rar întrebuințate în publicitatea românească. În ce constă o reclamă științifică ? În corpul ziarelor, pe prima sau a doua pagină, alături de articole literare sau politice, se publică un articol sub un titlu științific, semnat de un om cunoscut și reputat. Cititorul văzând titlul și'n urmă semnătura, citește. Articolul fiind scris bine, cititorul îl urmărește până la sfârșit. Dar, imediat după semnătură urmează un *nota bene*, în care se recomandă cititorilor un produs oarecare. Acest mod de reclamă nu poate fi generalizat : sunt numai anumite produse care pot fi recomandate în felul acesta.

Un alt inconvenient al reclamelor științifice este că fiind prea lungi, obosesc pe cititor ; nu oricare cititor este deprins să urmărească până la sfârșit un articol, din care termenii și considerațiunile științifice nu pot să lipsească. Apoi fiind prea lungi sunt și prea scumpe ;

scumpe prin faptul că ocupă un spațiu prea mare și pentru că autorul articolului trebuie și el remunerat.

La noi, dela o vreme, s'a introdus sistemul de reclamă priu povestiri-anecdote în proză sau versuri. Mijlocul în definitiv, n'ar fi rău; totuși, dat fiindcă în general, concepția și redactarea însăși a povestirilor e fără sare, rezultatul nu poate fi decât dubios.

Știți de ce banditul Pantelimon n'a atacat cucoanele ce întâmplător le întâlnea în cale... «Pentru că aceste cucoane, întrebuițând pudra, crema și săpunul «X», erau atât de frumoase, încât îl fascinau».....

O inovație într'adevăr modernă sunt *reclamele vii*, înțelegându-se prin aceasta reclamele pe cari fabricanții și marii negustori le fac servindu-se de ființe vii oameni și animale.

La Londra sosește într'o iarnă unul din cele mai mari circuri de animale dresase: elefanți, cai, câini, porci, pisici și capre.

William Grey, un mare negustor din Londra, propune directorului cercului să-i confecționeze gratuit toate costumele necesare pentru îmbrăcarea sau deghizarea animalelor din circ, cu condițiunea de a-i permite să atașeze de fiecare costum câte o placardă cu numele magazinului său. Propunerea fiind primită, în seara reprezentației mii de spectatori au putut cunoaște numele magazinului lui William Grey. În câteva ore, Grey era o personalitate «en vogue» și obiectul principal al comerțului său, bine cunoscut.

La Bruxelles, într'o seară, toți trecătorii se opriră din mers; se auzeau strigăte asurzitoare, lumea începuse să se adune și poliția interveni. O ceată de derbedei inundase bulevardul Auspach sărind și cântând. Ce era? Proprietarul unui mare magazin de confecțiuni, angajase zeci de derbedei, îmbrăcați ca de carnaval, și având de haina fiecăruia câte o placardă cu numele magazinului său. În câteva ore, tot orașul nu vorbea decât de procedarea originală a aceluia negustor.

La Liège, am văzut în 1908, un colosal butoi umbilător. Innăuntru butoiului eră ascuns un om care acționă un bicluc și pe care eră așezat butoiul. Pe butoi eră scrisă reclama unei fabrici de licheururi. Ingeniositatea sistemului s'a întipărit puternic, și odată cu ea și numele produsului.

La noi s'a introdus acest sistem de reclamă, însă sub o formă particulară. Oameni de toate condițiunile sociale, cutreeră berăriile, cafenelele, băcăniile și cârciumile și cer să li se servească berea «X». Acolo unde nu găsec protestează, arătând că-i un mare neajuns că berea «X» nu se găsește. Localurile unde berea «X» lipsește, sunt semnalate și în ziua următoare alți agenți se prezintă făcând aceiași cerere. Mare parte din debitantii văzând cererea, fac comandă. Prima vânzare asigurată, rolul agenților încetează și direcția fabricii ia măsuri pentru a-și cultivă clientela.

Acest sistem prezintă însă un mare neajuns: ușurința de a fi demascată. Se cere deci multă prudență, abilitate și discreție din partea agenților însărcinați cu reclama.

Ultimul mijloc de reclamă sunt *muzeele, expozițiunile și expedițiunile flotante*; acestea însă organizându-se numai de state și asociațiuni puternice de fabricanți, es din cadrul reclamelor potrivite pentru fabricanții și negustorii izolați.

*

Din cele ce preced, rezultă că în lupta pentru câștigarea banului, fabricanții și negustorii recurg la armele cele mai variate. Toate însă țintesc către un singur scop suprem: îmbogățirea.

Și pentru a ajunge la aceasta, se cere inteligență, tact, economic, spirit de ordine și... reclamă.

Prin urmare, negustorii vor trebui să cunoască la perfecție arta publicității, a reclamei. Să nu se facă nici odată economii și primele rezultate să nu descuarazeze. Indiferența publicului se învinge întotdeauna printr'o reclamă inteligentă și stăruitoare.

Ar. C. Murgescu

Licențiat în științele comerciale

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

ORIGINA ȘI CONSTRUCȚIA UNIVERSULUI

În timpurile noastre, chestiunea originii și construcției universului nu mai poate fi discutată decât sub lumina pe care o aruncă ultimele cercetări astronomice, întreprinse cu ajutorul puternic al spectroscopiei, pe la diferitele observatoare astronomice de seamă ca cele dela Postdam, Königstuhl, Greenwich, Yerkes, Lick, etc.

Azi nu se mai pot face teorii și ipoteze asupra acestei chestiuni, decât numai pe temeiul descoperirilor făcute în astronomia siderală. De altfel, Kant, în «Istoria naturală și teoria cerului», tot numai datele astronomice le-a întrebuițat, dar bine înțeles, cele cunoscute pe vremea sa. Teoriile cosmogonice din veacul al nouă-spre-zece-lea tot astronomia a avut-o ca temelie și ar fi fost de mirare să nu fie așa. Un Herbert Spencer a înțeles de asemenea, că nu poate face filozofia „primelor principii” fără ajutorul real al astronomiei și de aceea nu e de mirare, că a studiat astronomia atât de profund, în cât, el, neprofesionistul, a fost unul dintre cei d'întâi care a dovedit că teoria cosmogonică a lui Laplace are prea multe părți slabe, pentru a fi admisă în întregime.

Studiind astronomia îți lămurești apoi bine noțiunea „universului”, care pentru profani însemnează de multe ori micul și neînsemnatul nostru sistem solar, pe când în realitate, universul cuprinde toate sutele de milioane de sisteme solare sau stelare. Ba unii scriitori sau filozofi, au întrebuițat termenul de univers într'un termen și mai restrâns, universul lor fiind doar neînsemnata planetă pe care trăim.

Așa se explică că acei cari se țin departe de progresele astronomiei și cari cu toate acestea se simt obligați să se ocupe cu chestiunea originii universului, pun la contribuție fizica, chimia și toate ramurile științelor naturale și numai astronomia nu. E drept însă, că pentru a fi în curent cu toate descoperirile astronomiei siderale, e nevoie să-ți devotezi aproape tot timpul numai studiului lor. E și mai drept însă, că fără ele, nu ai mijlocul să vorbești despre origina și construcția universului.

Haeckel, a voit să explice «Enigmele universului» fără ajutorul astronomiei și bine înțeles, că nu putea să reușească complet; dacă ar scrie încă odată acea operă, de altfel cu drept cuvânt celebră, ar da astronomiei locul ce i se cuvine. Un alt «monist» însă, Svante Arrhenius, a completat această lipsă prin

două dintre scrierile sale, dintre cari cea mai însemnată e «Evoluțiunea lumilor». Un naturalist ca A. Russel Wallace, pentru a face pe cititorii săi să priceapă «locul omului în univers», a scris un tratat aproape pur astronomic.

Toți acești învățați și-au dat seama că trebuie să vorbească despre univers numai după datele astronomice.

De fapt, despre *origina* universului nu se pot face decât ipoteze, mai mult sau mai puțin ingenioase, căci datele astronomice de până acum, deși sunt în număr foarte mare, sunt încă neîndestulătoare iar imaginațiunea nu poate să umple toate golurile.

Am căutat să arătăm ce temelie trebuie să aibă asemenea cercetări, de oarece vedem cu mirare că încă se scriu volume întregi despre „origina universului“, în cari astronomia nu joacă mai nici un rol. D. Căpitan Ștefan Cristescu, într'o scriere cu acest titlu ¹⁾, se ocupă de această chestiune fără să fi pus la contribuție cercetările astronomice moderne.

Nu fac aci critica scrierei d-lui Ștefan Cristescu, căci D-sa tratează despre o sumă de chestiuni, pe care nu sunt îndrituit să le discut. Sunt dator însă să-i atrag atențiunea asupra lipsei semnalată mai sus, lipsă care face ca titlul general al scrierei, să nu fie justificat prin conținutul ei. — Cele câteva pagini în care se ascund unele noțiuni generale de astronomie, sunt pline de grave erori, sau de neînțeleșuri.

Pentru a dovedi aceasta, iau o frază la întâmplare:

„A côté de la voie lactée, on aperçoit quelquefois, même à l'oeil nu, de petites nébulosités ayant toute l'apparence de nuages lumineux. La photographie a dernièrement établi que leur constitution est gazeuse et incandescente et que des étoiles sont à leur centre“

„Lângă calea laptelui“, cum spune d. Ștefan Cristescu, de și nu e o expresiune științifică, nu se află nebuloasele despre cari D-sa voește să vorbească. În planul căeei lactee, sau chiar în calea laptelui se află îngrămădirile de stele, cari uneori au aparențele unor nebuloase.—Nu „uneori“ se pot zări cu ochii liberi nebuloasele mari; ci totdeauna.—Fotografia nu poate dovedi dacă constituția unei nebuloase e gazoasă și incandescentă; ci spectroscopul. Nu în toate nebuloasele se află câte o stea în centru; ci numai într'unele numite „planetare“ și cari sunt puțin numeroase. Nebuloasele imense, gazoase, rare-ori au „un centru“ și o stea în acel centru.

Apoi acestea sunt noțiuni cu totul elementare în astronomie și dacă sunt rediate greșit, cum va mai putea cineva să vorbească de „origina universului“? Azi se studiază până în cele mai mici amănunte calea laptelui, care pare a fi adevărata origină a „universului vizibil“, se fac cercetări migăloase asupra distribuției stelelor față de planul căeei lactee, se măsoară distanțele stelelor, se analizează cu spectroscopul constituția stelelor, a nebuloaselor, se studiază cu spectroscopul iuțelele stelelor și nebuloaselor, se stu-

diază stelele variabile și duble, duble vizuale și spectroscopice, numai și numai în vederea mării chestiuni a originii și construcției universului.

E o muncă pe întrecute în această privință, demnă de toată lauda și nu se poate să mai aibe cineva curajul să vorbească despre univers, până când nu cunoaște rezultatele cercetărilor unor învățați ca: Herschel, Kant, Struve, Proctor și în timpurile din urmă acelea ale astronomilor Pickering, Hale, Barnard, Seeliger, Max Wolf, Kapteyn, Frost, Campbell, Halm, Hough, Eddington, Hertzsprung, Vogel, Scheiner, Strattonof, Easton etc., etc.

Aceștia au publicat rezultatul cercetărilor lor în volume, broșuri, buletine și reviste cari formează o întreagă bibliotecă și peste cercetările lor nu poți să treci când vrei să discuți chestiunea originii universului, căci cercetările lor sunt temelia ei.

Pentru ce astronomia nu e întrebată de cei cari vor să discute origina universului, nu-mi dau seama. E o datorie însă să li se atragă atențiunea, căci altfel, oricât de interesante ar fi ipotezele făcute, ele nu pot să aibe o valoare științifică.

Repet, nu am discutat aci de cât legătura ce-o are astronomia cu chestiunea originii universului vizibil și nici prin gând nu mi-a trecut să discut din alte puncte de vedere valoarea în general a scrierei a d-lui Ștefan Cristescu. O vor discuta alții, cu totul competenți în materiile pe cari D-sa le tratează, eu unul am voit numai să inzist asupra lipsei studiilor astronomice, dintr'o scriere care are ca titlu „Origina universului“.

Victor Anestin.

DARI DE SEAMA

I. C. Filitti: Așezământul cultural al Mitropolitului Dositei Filitti, dela înființare până astăzi (1827 — 1910)

D-l I. C. Filitti e un tânăr diplomat, care s'a afirmat pe terenul cercetărilor istorice cu o serie de monografii erudite și interesante. Multe din cercetările sale le-a făcut în biblioteca Vaticanului, la Roma, unde D-sa a fost timp de doi ani secretarul Legățiunii noastre.

Noua publicație a D-lui Filitti privește viața și opera filantropică a unui mare om de bine din trecut, Mitropolitul Dositei Filitti.

Mitropolitul Dositei Filitti s'a născut la 1734 în comuna Podgoriana, nu departe de Ianina și s'a călugărit la mănăstirea Sosinu din comuna sa natală, de unde a trecut apoi la mănăstirea profetului Ilie din Zița. Această mănăstire având metoh în București, mănăstirea Sf. Ioan cel mare (unde e azi Casa de depuneri), Dositei a fost trimis în 1764 ca arhimandrit, să fie egumenul acestei mănăstiri. Sub Mavrogheni, la 1787, e ales episcop al Buzăului, iar la 1793 devine mitropolit al Țării Românești. Ocupă scaunul până la 15 Ianuarie 1810, când e scos de muscali pentru că se ridicase contra amestecului tot mai mare al Rușilor în administrația și în biserica țarei. Deși străin de origină, Dositei Filitti a știut să aibe simțiminte românești în toată lunga lui carieră atât pe tărâmul po-

¹⁾ *L'origine de l'univers et son évolution sans fin. Edit. Schleicher frères, Paris.*

litic, cât și pe cel bisericesc și cultural. Grigorie, viitorul mitropolit, în prefața Triodului dela 1797, zice că Dositei s'a făcut vrednic a fi socotit „ca o parte a trupului țării noastre“.

Activitatea lui Dositei Filitti a fost întreită: s'a dezvoltat pe tărâmul politic, bisericesc și cultural.

Politicește, Dositei Filitti a fost în tot timpul agitațiilor dela 1787 — 1810 de partea boerilor naționaliști cari, în nesiguranța acelor timpuri frământate, cătau mântuirea țării lor sprijinindu-se când pe Turci, când pe Austriaci, când pe Ruși. Autorul insistă mult asupra evenimentelor politice din acești ani. După studiile și documentele publicate în cestiune de Urechia, Iorga, Radu Rosetti, etc., D-l I. C. Filitti reușește a arunca o lumină nouă asupra unei epoci atât de turbure și a pune în evidență rostul partidelor politice la noi pe atunci. Pe ici pe colo, D-l Filitti aduce și noi contribuții documentare cari limpezesc și mai mult chestiunea în aceste pagini, cari vor trebui să fie consultate pe viitor de toți cei ce se vor ocupa de istoria acelor ani. La 1793, Dositei Filitti iscălește și el apelul către Poartă, despre care D-l Iorga spune că a fost un „act cu totul dezinteresat, un strigăt de disperare eșit din inima țării chinuite“ act în care semnatarii cereau stabilitatea domnilor. La 1794, Dositei semnează în fruntea Divanului „refuzul de a trimete zahereaua cerută, în vreme de foamete — de neînduplecata Poartă“. La 1798, Dositei, deși grec, nu rămâne străin de hrisovul prin care se încearcă readucerea la legalitate a egumenilor mănăstirilor închinat. În acelaș an, opune strașnică rezistență lui Hangeri Vodă care, fără milă de norodul copleșit de nevoi și de dări, percepe vinăriciul și oeritul îndoit și, nemulțumit cu atât, mai vrea, în toial iernei, să perceapă și nesuferitul vâcarit. Vodă amenințând cu sabia, Mitropolitul amenință a trage clopetele și a azmuți norodul. A trebuit intervenția Patriarhului, câștigat cu pungă de bani, ca să cadă patriotica opoziție a înaltului prelat. La 1806, Dositei Filitti „cu duh către patrie bun“, cum zice cronicarul Zilot Românn, se duce printre Turcii, cari voiau să dea foc Capitalei și mai cu vorba, mai împărțind bani, scapă Bucureștii de pustiire. Lista s'ar putea prelungi...

Pe tărâmul bisericesc, în afară de măsurile contra abuzurilor călugărilor greci, se mai datorește lui Dositei Filitti, reducerea ploconului cărjei — mare ușurare pentru sârmanii preoți; înființarea episcopiei Argeșului pentru concurentul său nefericit la mitropolie, Iosif; înființarea condiceii de documente a episcopiei Buzăului; înființarea celei dintâi școli pentru preoți, la București, înainte ca mitropolitul Veniamin să fi înființat în Moldova seminarul ce-i poartă numele; etc.

Pe tărâmul cultural, Dositei Filitti s'a distins cu deosebire. A sprijinit pe tinerii cari mergeau la studii în străinătate; a încurajat tipăririle de cărți bisericești în limba românească, operă națională de mare folos într'o vreme când cultura păturilor de jos se rezumă la citirea acestor cărți; ca prezident al eforiei școalelor, a făcut să se reclădească școala slavonească dela Sf. Gheorghe, etc. Această activitate culturală, Dositei Filitti a înțeles să o continue și după moarte, dispunând printr'un testament cu data de 19 Octombrie 1825, că, moștenitorii lui vor cumpără cu 11.000 galbeni o moșie din al căreia venit „să se trimeată la Academiile Europei tineri silitori și inteligenți ca să învețe unii științe, alții arte, spre folosul general al nației“.

Voința Mitropolitului Dositei Filitti s'a executat îndată după moartea lui, întâmplată la Brașov la 1826. Cu burse din fondul lăsat de el, au învățat carte de,

atunci încoace mulți Români și Greci și nu puțini s'au distins dintre acești bursieri. E destul să cităm nume ca: Generalul Mitică Crețulescu, Eugeniu Stătescu, Mihail Ferechide, Mihai Schină, Gheorghe Schina, Ciru Oeconomu, Gr. Păucescu, C. C. Arion, actual ministru, sau dintre mai tineri, pictorii Steriade și Aricescu, Nestor Urechia, Dinu Brătianu, Ludovic Mrazec și Al. Myller, profesori universitari, etc., etc.

*

O ultimă parte a lucrării D-lui Filitti este consacrată istoricului neamului mitropolitului Dositei. El a avut doi frați și o soră. Din unul din frați săi coboară una din ramurile azi existente ale familiei. Cealaltă ramură, căreia aparține și autorul, se trage din sora mitropolitului, căsătorită cu eupatridul Constantin Cremidi. Neamul acestuia, de origină feudatară din Peloponezul bizantin, se dovedește la 1548 în persoana a doi Cremidi, Manoil și Dimitrie, membri laici ai sinodului patriarhal din Constantinopol și fruntași printre eupatrizii țarigrădeni. Descendenți de-ai lor au avut boerii în țara românească încă dela începutul sec. XVIII în timpul domniei lui Brâncoveanu și Mavrocordaților, acești din urmă fiindu-le și rude de aproape. Nepoții de soră ai Mitropolitului Dositei Filitti au luat, din voința acestuia, numele lui de familie. Dintre ei, o mențiune specială se cuvine episcopului de Buzău Constantin Filitti, care, deși mai rusofil decât unchiul său, are și el pagini frumoase din punctul de vedere românesc: colaborarea la înființarea spitalului Filantropia, al căruia unul dintre cei dintâi efori a fost; înființarea de spitale pe propria sa cheltueală, la București și Buzău pe timpul ocupațiilor rusești dela începutul sec. XIX; fundarea școalei din Buzău, care a dispărut în focul acestui oraș la 1807, etc.

*

Din toate punctele de vedere lucrarea D-lui Filitti merită să fie citită. Ea este interesantă pentru oricine în aceste momente când pacea Bisericii românești a fost atât de turburată. Ea este înălțătoare prin povestirea vieții a doi prelați demni, cari cinstesc galeria marilor prelați ai țării, și e atrăgătoare prin stilul îngrijit și adaptat subiectului. Este, cum spune D-l C. Giurescu în *Convorbiri literare* „o serioasă monografie, limpede scrisă, documentată, și, ceia ce se întâlnește mai rar la un istoric al propriei sale familii, obiectivă“. Această judecată a unui fruntaș al științei istorice române, este o garanție pentru cel ce va deschide cartea, că va trage folos din citirea ei. Omul de meserie va găsi în volumul atât de îngrijit al D-lui Filitti, multe amănunte noi și mai ales prețioase indicațiuni de izvoare neutilizate mai înainte. Pentru cine știe decât preț sunt pentru studiul istoriei române izvoarele grecești, de mare valoare vor fi însemnările de reviste și cărți grecești, pe cari D-l Filitti cel dintâi le-a întrebunțat la noi, avându-le la îndemână în minunata bibliotecă a Vaticanului.

Roma, Septembrie 1911.

E. Porn

BIBLIOGRAFII :

L'idée Républicaine dans les pays monarchiques d'Europe, Espagne, Italie, Hongrie, Belgique, Hollande, par Robert MEY-NADIER, préface de M. G. Hanotaux, de l'Académie française. 1 vol. in-16 Edit. Alcan-Paris 3 fr. 50

Politique extérieure. — La jeune Turquie. La France et l'Europe. La France et le Maroc. La France et l'Allemagne. La France dans le monde. Une politique de concorde, par L. HUBERT, député. 1 vol. in-16 Edit. Alcan-Paris 3 fr. 50

ÎNSEMĂNĂRI

Programul desvelirii monumentului lui Eminescu, la Galați.—*La orele 10 a. m., desvelirea Monumentului:* 1. Marșul „La Arme” de Ed. Caudella, cuvinte de M. Eminescu, executat de corurile elevilor și elevelor școalelor secundare sub conducerea D-lui profesor N. Cerkez.

2. Serviciul divin oficiat de P. S. S. Nifon, episcop al Dunării de jos. Răspunsurile vor fi date de corul episcopal sub conducerea D-lui Rădulescu.

3. Desvelirea monumentului, opera sculptorului Fr. Storek.

4. Cuvântările: a) D-l Corneliu Botez, președintele comitetului care va preda monumentul. b) Răspunsul D-lui Primar al orașului. c) Cuvântul D-lui profesor C. Calmuschi delegat al comitetului. d) Cuvântările delegaților studenției universitare din țară; a societății academice „Junimea” Cernăuți; a D-lui Octav C. Tăzlaşanu, redactor la revista „Lucașul” din Sibiu, V. Goldiș, delegatul Comitetului național din Arad; N. Iorga, profesor universitar; Sextil Pușcariu și T. V. Stefanelli delegați ai Societății p. cultura și lit. română din Bucovina, cum și ale altor delegați; e) Cuvântarea D-lui S. Mehedintzi delegat al „Convorbirilor literare”; f) Duiliu Zamfirescu delegat al Academiei. g) C. C. Arion, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

5. Defilarea școalelor în fața monumentului și orchestra militară.

La orele 4, festival muzical-literar: 1. Marșul „La arme” executat de corul școalelor secundare. 2. C. Coșbuc: cuvânt festiv.

3. C. Rădulescu-Motru: *Ce este Eminescu pentru cultura română* (disertație).

4. *D-na Jenny Melaxa-Doro* canto: a) Intre pasări, b) O mamă, c) *Vino'n codru*, poezii de Eminescu, acompaniament la piano de D-nul Ionel G. Brătianu.

5. C. Notara: recitări din Eminescu.

6. Versuri spuse de literați români.

7. „Lăis” piesă într-un act de E. Augier, localizată în versuri de Eminescu, jucată de artiștii Teatrului Național din București D-nii: V. Leonescu, A. Atanasescu, C. Belcot, D-ra Maria Filoti și D-na Maria Fărcășeanu.

8. Orchestra militară.

La orele 8½ seara, Banchet în onoarea D-lui C. C. Arion, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice și a delegaților.

D-l Densușianu și naționalismul.—D-l Densușianu a vorbit la Arad cu un gazetar ungar, așa cum gândeste d-sa și așa cum socotește d-sa că e drept, fără să fie seamă de anumite obligațiuni—să le numim: de conveniență—și fără a întrebuișa ocolirile diplomatice care se impun oricărui Român—indiferent de principiile sale—când trece granița. A vorbit așa cum numai d. Carp obișnuiește să vorbească peste hotare: a spus cuvinte aspre, în adevărul lor, a spus cuvinte care nu aduceau nici mângâerea artificială a unui oficialism fricos și nici indemnul obișnuit, păgebitor și compromis al naționalismului nostru sgomotos. Despre acesta d. Densușianu a spus că e „o frază”. Vorba a întărit într-atâta mentalitatea plâpândă a naționaliștilor de aci și de dincolo, și într-atâta a înveninat răutatea lor exclusivistă, că înșuș curajul colaboratorului nostru d. Radu Ciomag, care cunoaște și apreciază „literatura cu ciomagul” a epocii noastre de cultură, d. Radu Ciomag însuși a rămas îngrozit. Și s'a adresat atunci către cei care injurând pe d. Densușianu, îndemneau pe studenți să-l huiduiească, s'a îndreptat atunci cu teamă către ei și le-a zis cu blândețe: „No, lasă băta, frate!” Apelul n'a fost ascultat; injurăturile și amenințările au devenit tot mai aprige. Nu putea—firește—să fie într-alt fel, când în luptă intra și „Neamul Românesc”. Lucru n'a îngrozit însă pe d. Densușianu. Liniștit, d-sa lămurește, fără a se scuza, că „naționalismul despre care a spus că e numai o frază, o punere în mișcare a brațului, este naționalismul barbar și gălăgios cu care-și pierde vremea D. Iorga și alții, în uralele cătorva minori și rătăciți”.

Și iarăși e departe de scuza când amintește că „am vorbit și despre adevărul naționalism, cel care nu face sgomot, dar lucrează cinstit și cuminte la înălțarea noastră prin cultură, prin adevărata cultură modernă. De altfel aceasta am mai spus-o de mai multe ori, dar văd că am spus-o de prisos, pentru că în Transilvania se slăruie să se creadă în puterea magică a vorbelor goale și a gesturilor teatrale—ce ar face oare cei care trăesc din renta acestora și dincoace și dincolo de Carpați? Când mă vor convinge scumpii frați de pe Târnave și de pe Mureș,—care au mâna gata pentru toate bugetele de la noi, ca s'o întindă pe urmă în noroi când nu le convine, și să arunce în dreapta și în

stânga — că politica și cultura cu care se indeletnicesc de atâta timp i-a dus departe — atunci imi voi schimba părerea”.

Pretenția, așa de aspru spusă, a d-lui Densușianu, nu va grăbi, desigur, pe cei cari își svârcolese azi activitatea în îmbătarea vorbelor strigate din adâncul îngâmfării naționale. D-l Densușianu gândește drept și dacă batjocorește e pentru că știe bine că nu poate îndemna.

Nu poate îndemna pentru că nu poți să îndemni pe oamenii care socot că studenții români din București sunt în stare „să huiduească” pe profesorul lor. Are dreptate, prin urmare d. Densușianu să adauge: „studenții din București care mă ascultă sunt bine crescuți și luminați, și dacă vor trece vre-odată pe la Arad vor vedea și ei că, cu toată „frăția” sânt multe lucruri care ne deosebesc și ne vor deosibi, din păcate, multă vreme, deși numai câteva ceasuri de tren ne despart.”

Și așa, se accentuează din zi în zi mai rușinos epoca ciomagului în cultura și scrisul românesc. Cei de la „Noua Revistă Română”, indiferent de ce e drept și de ce e prea aspru în rândurile d-lui Densușianu, înțeleg din ce în ce mai dureros, că d. Radu Ciomag nu se înșela când a crezut că e nevoie de dânsul aici, unde se credea că se poate dispregui numai asemenea rătăcirii ale publicisticii noastre de azi. D. Radu Ciomag—inc'odată—e singurul care a prins realitatea psihologică a literaturii de culoare naționalistă a zilelor din urmă. Numai d-sa are toată lăria să reziste a privi la desfășurarea ei. Ii urăm curaj;—nouă ne e frică.—T.—

Noii apărători ai Bisericii noastre.—Succesul cu care se exploatează într-o țară mirajul slovei tipărite e, fără indoială, măsura cea mai dreaptă a realității ei de cultură. Când prin urmare, se vor găsi destui cetitori pentru tot soiul de „cataloge”, de „albume”, de „anuale” cari copleșesc tiparul în zilele noastre pentru a mângâia vanitatea ușoară a atâtor, sau pentru a ajuta socotelile de reclamă naivă ale altora, — însemnează că e destulă nepricepere în spiritul public. E destulă neînțelegere, care numai ea, poate îngădui ori cărui fost reporteras pripășit odată prin cine știe ce redacție, sau ori cărui fost încasator care și-a încurcat socotelile prin câteva administrații de ziare,—să plănuiască mântuirea bisericii strămoșești prin... publicarea biografiilor și fotografiilor prelaților noștri. Firește, se vor găsi destui și între prea cinstitele fețe bisericesti, cari de dragul — așa de ridicol pentru toți și totuș pentru toți deopotrivă de ispititor—de a-și vedea chipul încoronat de „chenarele artistice”, pe cari le anunță inițiatorii, sau intimidăți de îndrăsneala acestora, protejată abuziv de adrese administrative răpite în clipe de distracție oficială, — vor fi destui, zic, și între sfinții părinți, care să nu vadă că sunt înșelați când li se vor cere fotografiile și ... darul lor binecuvântat (20 de lei).

Așadar, o „Enciclopedie ilustrată a bisericii ortodoxe a Românilor de pretulindenți” vom avea, prin curajul unor oameni cari și-au propus „să contribuie cu mica lor putere la întărirea credinței și prin urmare și a moralei în mijlocul poporului român”. Cu atât mai mult, cu cât ei nu vor fi fericiți „decât atunci, când ajunși la Nimbul strălucitor dela sfârșitul drumului greu pe care au pornit, se vor putea închina spunând: Mulțumescu-ți Doamne; strădania ne este răsplătită, pentru că am reușit să punem la îndemâna celor iubitori și temători de Tine, cele necesare pentru ca să se poată reîntări biserica din lăuntru sufletelor tuturor românilor, — unde să fii proslăvit, — și care să asigure preamărirea Bisericii din afară, care numai atunci va fi la adăpostul ori cărei furtunii, provocată de vrășmașii Tăi”.

Prea cucernicii autori sunt hotărâți, — e evident. Nici o piedică nu-i înspăimântă — e sigur. „Faptul că Statul a luat sub protecția sa executarea lucrării” nu-i va lăsa să desnădăjduiască o clipă.

Și, suntem siguri, oamenii aceștia, așa de hotărâți, de cuvioși și așa de smeriți mielușei ai Domnului, vor isbuti. Firește, vor isbuti să-și îndulcească soarta pe pământul acesta, pregătind tot pentru aici nemurirea prea blânjilor slujitori ai altarului, care nu se mulțumesc numai cu nemurirea din lumea cealaltă, a dreptilor. Vai, să fie destulă vanitate neîndestulată de credință, destulă ușurință necopleșită de sfințenia situațiunei, destulă naivitate neisbândită de harul Domnului, ca să prindă și în lumea aceasta a Bisericii, așa de greu încercată în timpul din urmă, întreprinderea comercială necurată și compromisă a catalogărei fotografiilor, care nu mai are trecere nici în lumea noastră cea a tuturor blestemățiilor pământene? Ne întrebăm și ne e teamă să răspundem așa cum ne-ar plăcea nouă: prea sunt „hotărâți“ prea cuvicioșii editori ai neprihănitei „enciclopedii“. — *Teo.* —

Ce poate face astăzi un aeroplan. —... care zboară, firește, — și nu din specia aceea nouă cu care ne-au obișnuit cea mai mare parte a aviatorilor noștri, — cea a cărei singură superioritate față de celelalte e că e cea mai puțin primejdioasă: aeroplanul reptilă.

Multe lucruri noi nu mai poate face, desigur, aeroplanul; așa că nici multe lucruri noi nu se mai pot spune despre el. S'au isprăvit și „recordurile“ de tot soiul, iar hecatomba celor mai nebuni dintre eroii lumii noastre, e plină; plină de avânturi nesocotite; de bărbății neînțelese; de tinereți neîngrijorate; de nebunii frumoase și eroice; de trupuri svelte și încețate încă pe volantul care avea să-i îndrepte țină spre Moarte.

Cronicele speciale, care până mai acum câțeva vreme nu lipseau de prin gazete: „Cucerirea aerului“, „Aviațiunea“; —ajunseră o banală și necercetată rubrică de fapte diverse, până ce, în cele din urmă, au fost nevoite și ele să-și ia sborul depe întinderea smălțată cu flori negre a paginelor, să-și ia sborul ca niște simple și vulgare aeroplan. Da: simple și vulgare... Iată unde a dus lăfăiala admirativă a falnicelor începuturi.

Astăzi, — cel mult dacă se mai poate spune despre un aeroplan, că poate îmbrăca și încălța cu banii statului și cu pantahuza ziarelor, pe câte-un biciclist amărât de merseria lui și pe care picioarele nu-l mai duc, iar geniul său inventiv s'a plictisit tot născocind la jucării și chibritelnițe. (Cine e vinovat dacă cititorii au să-l recunoască aci pe d. Brumărescu?). Cel mult dacă se mai poate spune apoi, că un d'Annunzio nu ne-a putut da cu *Forse che si, forse che no*, o operă frumoasă; nici Richepin cu *l'Aile*, decât fructul unei osteneți laudabile la vârsta-i academică.

Dar, — afară de filantropie și literatură mediocră, aeroplanul a arătat deunăzi că poate face și lucruri mai de samă. Așa, am putut citi deunăzi în „Le Matin“: *Mon raid profitera à l'influence française*. Cuvintele sunt ale lui Bregi, aviatorul, care s'a reîntors din Maroc sătul de isprăvile sale.

Și ne mai povestește, minunatul aviator: „Ia spuneți-mi, nu samăn eu cu dracul? Nu? Ei, și cu toate astea așa îmi ziceau în Maroc. Când mă'nvârteam prin Fez, indigenii se fereau de mine ca de dracu. La Rabat, în momentul plecării, niște privitori marocani și-au vârât capul în nisip. Dar succesul cel mai viu fu câștigat mulțumită prospecturilor noastre, care, aruncate din aeroplan, ziceau cam a-cestea: „*Noi venim din ceruri ca să vă dăruim pacea*“.

Diplomația franceză are cum vedem dece să fie geloasă.

Cine a zis odată că cel mai ignobil scamator de bălciu, poartă în el sămânța celui mai șiret diplomat? A zis-o oricum, într-o vreme când nu răsărise încă floarea iscusită a aviatorilor. — *Bel.* —

Un om darnic. — Într-o gazetă naționalistă găsim următoarea notiță:

„Și d. Iorga a mai dăruit *Vălenilor de Munte* ceva: și-a făcut aici o casă de toată frumusețea, în stil național, care e o podoabă pentru Văleni și e nu numai cea mai interesantă casă, prin renumele și valoarea celui ce-o locuiește, dar este cel mai prețios monument arhitectonic al nostru“.

Așa da, înțelegem. În curând d. Iorga va dăruia *Vălenilor de Munte* și o moșie, pe care dânsul, din sacrificiu firește, o va arenda cât se poate de bine. — *R. Ciom*—

REVISTA REVISTELOR

În **Săptămâna politică și culturală** ni se dau fragmente interesante din cuvântările d-lui *Ministru Arion*, rostite cu prilejul inaugurării unor școli din județul Neamț. D-sa a găsit prilejul, între altele, să precizeze mai bine ceiace rămăsese destul de imprecis la congresul de la Târgoviște în privința activității extrașcolare: „invățătorii la școală, după litera legii și, dacă mai găsesc vreme, la îndeletnicirile economice ale așa zisei activități extrașcolare“.

Când va începe oare d. Ministru să pună în practică acest vast program de reorganizare școlară?—Pe lângă aceasta, multe sfaturi frumoase, inspirate de o înaltă concepție a datoriei, cu atât mai gustate, cu cât zâmbetul fin al bunului junimist, le adaugă acea ușoară umbră de scepticism ce liberează oarecum spiritul de înlănțuirea prea strânsă a formulelor consacrate...

Dintr'un raport al d-lui atașat comercial *D. I. Ionescu*, pe care îl publică *l'Industrie Roumaine*, putem vedea ce importanță are pentru comerțul nostru exterior, *exportul de făină în Egipt*. În anii noștri de producțiune îmbelșugată, am figurat între cei dintâi furnizori ai pieței egiptene cu acest articol; dar anii de criză ca și dificultățile de transport, ne-au scoborât apoi chiar în urma vecinilor noștri Bulgari. Morile din țară sunt la înălțimea cerințelor pieței, grăul

nostru de asemeni; atât numai că transportul nu poate fi asigurat în așa fel încât livrările să se poată face la dată fixă, de oarece făina destinată exportului trebuie să aștepte câte două sau trei curse în portul Constanța. Serviciul nostru maritim ar trebui să ia masuri, pentru că altfel concurența piețelor streine, și în special a celor franceze, va fi zdrobitoare pentru noi.

Ultimul număr al **Junimei Literare** din Cernăuți, recenzează discursul rostit de d. *T. V. Stefanelli* cu prilejul recepției sale la Academie, având ca subiect: *Istoricul luptei pentru drept în ținutul Câmpulungului moldovenesc*. Câmpulungul nu era o republică, după cum se vorbește uneori, ci „oculul acesta făcea parte integrantă din Moldova ca și bună-oară ținutul Sucevei sau al Cernăuților. Deosebirea de drept între locuitorii oculului Câmpulungean și între cei din celelalte ținuturi ale Moldovei, exista numai în împrejurarea că câmpulungenii, păstrară și lărgiră drepturile lor primordiale pe când țărani de la șes urmară să fie despuiați de ele. Tot ce se poate concede pe seama prelinsei republici câmpulungene, este o autonomie mai largă și mai dezvoltată decât în celelalte ținuturi moldovene“. După alipirea la Austria, Câmpulungenii au fost despuiați și ei de parte din drepturile lor, pentru redobândirea cărora ei au

inceput un șir de procese lungi și complicate, ce pot arunca, după un studiu amănunțit, multă lumină asupra istoriei acestui ținut românesc.—

Un entuziast *cântec* naționalist închină d. *Eugeniu Revent*, Basarabenilor. Păcat că prea amintește pe Goga prin felul inspirației; fiind însă departe de energia sugestivă a imaginilor acestuia, ne dă multe strofe de proză.

Partea de strictă actualitate a ultimului număr din *Revue Contemporaine* este consacrată lui *Stolypin*, „ministrul de fier”, asasinat la Kiev. Energia neînfrântă de nici un obstacol, era calitatea fundamentală a acestui om. „Această calitate puțin comună, unită cu incontestabila largime a concepțiilor sale, a fost cauza care a permis lui *Stolypin* să săvârșească o operă în adevăr armonioasă și durabilă. Această operă consistă în pacificarea Rusiei și în imboldul către un rol creator al unui mare număr de forțe populare ce rătăceau până acum în zăpăceală sau zguduiau toate temeliiile societății. *No să ne îngroziți!* iată formula lui *Stolypin*. *Vom trăi încă mult timp din acest ideal*.” Zice el, oficiosul guvernării rusești!... De sigur că o voință de fier și o idee vastă au cărmuit opera acestui om pe care curajul său rece și stăpânit îl poate pune între eroii luptelor civile ce subminează societatea rusă; dar credința că prin forță brutală va putea distruge ideea revoluționară, a fost eroarea sa fatală și tot forța brutală l'a făcut să cadă. Socolim apoi că nu vor mai putea să zică multă vreme: „nu ne îngroziți”.

MEMENTO

— In ultimul moment primim vestea că festivitatea dela Galați, a cărei program o publicăm în acest no, s'a amânat pentru o dată neholărită.

— Câtă energie a naturii stă încă la îndemâna omului, ne-o arată și următoarele cifre: În Canada, energia hidroelectrică disponibilă, reprezintă astăzi mai mult de 25 milioane cai-putere. Nu toată această putere e însă utilizată. Astfel, provincia Quebec, care posedă 75 milioane cai putere, nu utilizează decât 50.000.—

— D-l Toma Dicescu, profesor la liceul din Buzeu, va face să apară în volum interesante sale conferințe pedagogice.

— D. Prof. Dr. G. Alexici dela universitatea din Budapesta, în colaborare cu dr. *Sztripszko Hiador*, publică o carte asupra celei d'ântai publicații românești cu litere latine. E vorba de niște cântări protestante, traduse pe românește.

— Deunăzi, s'a serbătorit în Franța ridicarea unei statui D-nei de *Sevigné*, o mare meșteră a scrisului francez din sec. XVII-lea.

— Credincioșii prieteni și admiratori ai lui *Zola*, au făcut o bișnuitul pelerinajiu la faimoasa sa vilă din Médan, cinstind și în acest al optulea an, ziua morții sale năpraznice. J. H. Rosny, Paul Brulat Mirbeau, ș. a. au vorbit de opera cum și de activitatea sa politică din anii cei grei ai afacerii Dreyfus.

— Revistele comerciale ne anunță pentru iarna aceasta o *criză a cărbunelui*. Din pricina grevei din Anglia și a războiului Italo-Turc, stocul de cărbuni existent la noi e foarte redus: aproape o treime din cel de anul trecut, la aceiaș epocă. Se prevede prețul de 80 lei tona.

— Dela Martie 908 — Martie 909 țara noastră a exportat în Turcia mărfuri în valoare de 126.211.679 fr.; și am importat de acolo de 38.379.476 fr. Cu aceste țifre, România ocupă al 7-lea loc în ceea ce privește exportul și al 11-lea în ce privește importul.

— Profesorul *Friederich Kohlrusch*, bătrânul fizician, conducătorul institutului Fizico-Technic, eră „profesorul model conștient de menirea sa științifică socială”. A murit când elevii și prietenii lui se pregăteau să-i sărbătorească a 70-a aniversare.

— Se străduiesc învățații să precizeze proprietățile pământului, care constituie, în unele părți ale Africii, hrana populației.

Unii savanți susțin că aceste pământuri ar fi cuprinzând substanțe organice bogate; alții că ar fi cuprinzând sare, de care duc lipsă africanii. În sfârșit prof. von Lushan crede că nu e vorba aci decât de o pasiune patologică a negrilor degenerați.

„In ce mediu se recrutează fumătorii de opium, și care sânt influențele care i-au împins să se intoxiceze în chipul acesta?” cercetează d. *R. Dupouy* în ultimul nr. din *Revue Bleue*. Articolul, de un mare interes medical și literar, e un extras din cartea pe care autorul o va scoate în curând la Alcan: *Les Opomanes*.

Otrava aceasta minunată, ne-a dat opera surprinzătoare a lui Thomas de Quincey, a legănat spleen-ul de moarte al lui Baudelaire și exotismul lui Théophile Gautier; ne-a dat apoi mai anii trecuți trădători de patrie, ca nefericitul locotenent de marină Ulmo; și în sfârșit, anihilează personalitatea unor neamuri întregi ca Hindușii și Chinezii, a-fundându-le în Neant.

În China, fumătorii de opium se recrutează mai mult din clasa de sus, cea a mandarinilor, a funcționarilor și a literaților,—cum și din clasa extremă a săracilor. Clasa mijlocie numără mai puțini fumători. Marele factor al acestui viciu e contagiunea exemplului; la albi, se remarcă aplecarea mai mult a cerebralilor, a visătorilor, a imaginațivilor și a sensitivilor. Oamenii „pozitivi” sânt la adăpost. „Opium își recrutează fervenții săi printre inteligențele cele mai rafinate, printre spiritele insetate după straniu și lucruri nouă, și după un mare calm și repaus. Or, tocmai acesta e idealul Orientalului, fatalist și leneș, care gustă mai pre sus de toate liniștea corpului și a spiritului”. Idealul omului alb e activitatea, fie că e vorba de muncă sau de plăceri; pe când al orientului e pasivitatea, inerția. Aceasta e deosebirea primordială care face ca albul să prefere de pildă alcoolul, care-i dă un surplus trecător de energie; iar Orientalul să caute în opium, voluptatea neantului.

D. Dupouy semnalează în cele din urmă primejdia acestui viciu printre coloniștii francezi: militari, funcționari, marinari; și vede ușurința întinderii lui, în faptul că aceștia sânt chiar înainte de a pleca în colonii, niște deklasaji ai patriei lor, leneși și certați cu justiția.

— Noul teatru care se clădește acum în Capitală, *Comœdia*, se va deschide la 1 Noembrie.

— Explicația fiziologiei a somnului pare a nu fi suficientă pentru pretențiunea curiozității spiritului omenesc de azi. O dovedește o conferință a lui *Legendre* publicată în *Revue Scientifique*.

— Aeroplanul n'a ajuns încă să se banalizeze complet ca temă pentru o operă literară. *Jean Richépin* ne-a dat de curând *l'Aile*—un roman curios, în care o iluminată băntuită de aplecări esoterice, născoceste „l'Aile”, un aeroplan care să întunece pe celelalte monoplane și biplane.—E o lucrare de multă răbdare, plină de calcule și de o psihologie minuțioasă.

— Republica Uruguay a suprimat reprezentanța diplomatică de pe lângă Vatican.

— *Gustave Fabre*, celebrul cercetător al vieții insectelor, se indignă în ultimul său volum de falsitatea științifică a fabulei lui Lafontaine: „Greerele și furnica”. M-i întâi, greerele nu se mai găsește pe vreme friguroasă; și-apoi, el nu poate cere grăunțe de vreme ce nu le mănâncă, cum nu mănâncă nici muștele nici viermușii, ci suge doar cu delicata sa trompă. Atât. Dar nedreptatea strigătoare a fabulei e când spune că greerele ar cere furnicei de mâncare, când tocmai aceasta exploatează pe vreme de secetă meșteșugul greerului de a înțepă coaja unei crăcuțe și a da astfel la iveală sucul cel răcoritor, pe care se aruncă furnicele insetate.

— *La Revue des Français* a avut curiozitatea ca să întrebe pe mai multe scriitoare franceze, dacă au sau nu ceva cu clasicismul. Doamnele, mereu în curent cu moda, au răspuns firește că da: sânt pentru clasicism! Ba încă d-na Miropolsky, celebra avocatăriță, a fost și mai hotărâtă: — „Nu mai putem suferi ca latineasca să rămâie privilegiul bărbaților” S'a isprăvit!..

— Pe lângă *Biblioteca filozofică* din Florența, se va ține anul acesta cursuri libere de filozofie. S'au anunțat până acum conferințele D-lor *Gentile*, *Volpe*, *Chiappelli*, *Salvemini*, *Vacca*, profesori de filozofie în deosebitele Universități ale Italiei.

— În statele Unite, din 82.246.252 locuitori, numai 32.936.545 — adică mai puțin de 40% — aparțin vre-unei biserici oarecare.

— Cât se cheltuiește în Europa pentru cărți: În Danemarca 6 lei pe an de locuitor, în Prusia 4.25, în Saxonia 6, în Franța 2.75. Un Norvegian dă 14.20, iar un Englez 113.65. Rusia nu cheltuiește decât 60 de bani pentru fiecare locuitor—mai puțin chiar de cât Grecia (0.95)

